

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Криворізький національний університет
Навчально-науковий інститут економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Кафедра економіки та бізнесу

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

« ____ » _____ 2026 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 051 «Економіка»
освітньої програми «Економіка»

на тему: **«Вплив міграційних процесів на економічний
розвиток країни»**

Виконав:

здобувач вищої освіти

Соломка А. В.

(прізвище, ім'я, по-батькові)

(підпис)

Керівник: доцент, к.е.н., доцент Федотова Т.А.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній роботі
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Кривий Ріг
2026

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 48, рисунків 16, Таблиць 14, додатків 0,
графічного матеріалу 12, використаних джерел 48

Об'єкт дослідження:	економічний розвиток країни
Предмет дослідження:	міграційні процеси як важіль впливу на економічний розвиток країни
Мета дослідження:	проведення аналізу стану розвитку міграційних процесів та їх впливу на економічний розвиток країни та визначення напрямів подолання негативних тенденцій
Методи дослідження:	узагальнення та систематизація, аналіз і синтез, індукція та дедукція, статистичні, табличний, графічний методи
Основні результати дослідження:	- визначено сучасні тенденції еволюції міграції та їх вплив на економіку країн, проаналізовано динаміку та структуру міграційних потоків; - встановлено основні привабливі фактори для мігрантів, які слід враховувати при розробці міграційних політик; - систематизовані позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції для фінансово-бюджетної сфери приймаючої країни; - запропоновано та систематизовано показники податково-фіскального впливу трудової міграції на економіку; - визначено та узагальнено результати та вектори впливу міграційних процесів на економіку країн; - надано рекомендації щодо міграційної політики країн задля отримання позитивних ефектів впливу на економіку та перспективні тенденції розвитку
Ключові слова:	економічний розвиток, міграція, міграційні процеси, мігранти

Зміст

Вступ	4
Основна частина	6
Висновки	42
Список використаних джерел	45

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічна диференціація країн стала основою формування міграційних потоків у світі, в яких сьогодні переміщуються сотні мільйонів людей. Іноземна робоча сила сьогодні невід'ємний елемент ринку праці, а еміграція за кордон - один із основних способів підвищення рівня життя населення, а іноді і єдине джерело існування для мешканців країн, що розвиваються. Міграція в сучасному світі впливає на всі сфери життя, найбільший вплив відчуває економіка, демографія, міжнародна безпека та міжнародні відносини. Найбільш суттєву реакцію демонструють національні та світовий ринки праці, реагуючі на динаміку експорту та імпорту робочої сили, яка на даний момент досягла великих масштабів, що свідчить про значну міжнародну міграцію населення. Економіка є однією з найважливіших сфер, на яку впливає міграція. І цей вплив є дуже суперечливим: міграція неоднозначно впливає на соціально-економічний розвиток, як країн-реципієнтів, так і держав, що приймають. Безперечним вважається вплив міграційних процесів на світову демографічну ситуацію.

Сьогодні міграція нарівні з інтеграцією та глобалізацією відчутно впливає на міжнародні відносини і розвиток країн. Поряд зі сприятливими тенденціями (розвиток країн та регіонів, етнічне та конфесійне різноманіття, покращення демографічної картини регіонів тощо) існує і багато негативних проявів і загроз на всіх рівнях: національний, регіональний та глобальний. Особливу проблему у всіх регіонах світу і для багатьох сфер створює нелегальна міграція, незаконний трафік є дуже серйозною проблемою.

Міграція залишається одним із найважливіших факторів, що впливають на глобальну економіку. Вона зачіпає ринки праці, грошові перекази та соціально-економічні системи країн. Розуміння цих процесів дозволяє країнам виробляти стратегічні підходи до управління міграцією та отримання від неї максимальної економічної вигоди. Рішення в міграційній політиці будь-якої країни приймаються на підставі даних про поточну ситуацію та тенденції, що актуалізує необхідність дослідження міграційних процесів.

Враховуючи актуальність міграційних процесів, вони потребують системного дослідження і теоретико-практичного розкриття. Адже міграція є вкрай важливим фактором, що впливає на всі сфери розвитку на національному і міжнародному рівнях, зміну структури населення і кон'юнктури ринків праці. Вплив міжнародної міграції на світову демографічну ситуацію, економіку, соціальну сферу, міжнародну безпеку свідчить про її перетворення із соціального феномена на складний впливовий фактор, який треба враховувати, вивчати і спрямовувати в позитивне русло на благо світової спільноти, розробляти заходи подолання негативних наслідків впливу.

Здебільшого наявні дослідження з приводу аналізу саме міграції, не як впливового чинника або її окремих аспектів впливу. Аналізуючи ці аспекти комплексно, в роботі зроблена спроба виявити значний внесок у розуміння та обговорення ролі міграційної політики в економічному розвитку країн та її впливу на світовий економічний порядок.

Мета: проведення аналізу стану розвитку міграційних процесів та їх впливу на економічний розвиток країни та визначення напрямів подолання негативних тенденцій

Завдання: визначити теоретико-методологічні аспекти міжнародної міграції; проаналізувати сучасні тенденції міжнародних міграційних потоків; провести дослідження проблем зростання міграційних потоків у світі та надати пропозиції задля їх подолання; визначити вплив міжнародної міграції на соціально-економічний, демографічний і політичний розвиток країн; знайти шляхи подолання негативного впливу міжнародної міграції на економічний розвиток та напрями збільшення і ефективного використання позитивних аспектів сучасних міграційних тенденцій.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є економічний розвиток країни.

Предметом кваліфікаційної роботи є міграційні процеси як важіль впливу

н

а **Методи дослідження.** Для вирішення завдань кваліфікаційної роботи, досягнення її мети було використано наступні методи: узагальнення та есистематизації, аналіз і синтез, індукція та дедукція, статистичні методи, табличний та графічний методи (для наочного представлення результатів дослідження).

н **Інформаційну базу дослідження** становлять дослідження вчених, аналітичні доповіді і огляди, офіційна статистична інформація Державного комітету статистики України і міжнародних організацій, інтернет джерела.

і **Основні результати кваліфікаційної роботи,** які формують наукову новизну, полягають у тому, що:

н - визначено сучасні тенденції еволюції міграції та їх вплив на економіку країн, проаналізовано динаміку та структуру міграційних потоків;

й - встановлено основні привабливі фактори для мігрантів, які слід враховувати при розробці міграційних політик;

р - систематизовані позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції для фінансово-бюджетної сфери приймаючої країни;

з - запропоновано та систематизовано показники податково-фіскального впливу трудової міграції на економіку;

и - визначено та узагальнено результати та вектори впливу міграційних процесів на економіку країн;

о - надано рекомендації щодо міграційної політики країн задля отримання позитивних ефектів впливу на економіку та перспективні тенденції розвитку.

к

р

а

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Можливість населення країн світу змінювати своє місце проживання і сферу застосування праці поза межами держави народження є однією з найважливіших умов для соціально-економічного розвитку країн світу. Однак ця можливість не безмежна через об'єктивні обставини як окремих людей, так і певних обмежень і регуляторів з боку держав. Міграція як процес переміщення людей з одного місця проживання в інше з метою зміни свого соціального та економічного становища, зараз відбувається як контрольований державами і спеціалізованими органами процес. Оскільки, крім очевидних переваг для країн, вона також несе певні загрози і може завдати істотних збитків, особливо нелегальна міграція.

Для статистичних цілей ООН використовує визначення, згідно з яким мігрантом є будь-яка особа, яка переміщується або вже перемістилася через міжнародний кордон або всередині держави та залишила місце свого звичайного проживання незалежно від юридичного статусу особи; добровільного чи недобровольчого характеру переміщення; причин переміщення; або тривалості перебування [1].

За даними Відділу народонаселення Департаменту економічних і соціальних справ Організації Об'єднаних Націй (UNDESA), у 2024 році кількість міжнародних мігрантів у світі становила 304 мільйони, що майже вдвічі більше, ніж у 1990 році, коли у світі налічувалося приблизно 154 мільйони міжнародних мігрантів. Міжнародні мігранти становлять 3,7 відсотка населення світу, лише незначно збільшившись з 2,9 відсотка у 1990 році. Жінки-мігранти становили 48 відсотків міжнародних мігрантів [2].

Згідно з 12-ою доповіддю Міжнародної організації з міграції, у світі налічується 281 млн міжнародних мігрантів, що відповідає 3,6 % світового населення. Переселенців чоловічої статі більше ніж жіночої. Співвідношення становить 51,9% до 48,1% [3].

За даними останнього звіту Міжнародної організації праці в 2022 році «міжнародні мігранти становили 4,7% світової робочої сили. Вони стимулювали економіку країн із високим рівнем доходу та ключові сектори, як сфера послуг і надання допомоги. Глобальні оцінки МОП свідчать, що 167,7 мільйона робочих мігрантів є частиною робочої сили країн призначення. Серед них - 102,7 мільйона чоловіків і 64,9 мільйона жінок. Понад половина, а саме 68,4% з них, працювали в країнах з високим рівнем доходу. У МОП зазначають, що від 2013 року кількість трудових мігрантів зросла більш ніж на 30 мільйонів. Це вказує і на те, що зростає їхній внесок у світову економіку. Співвідношення зайнятості жінок-мігрантів до населення сягає 48,1%, а от для чоловіків-мігрантів цей показник є більшим - 72,8%. Рівень безробіття серед мігрантів є вищим, ніж серед місцевого населення: 7,2% і 5,2% відповідно. Ця тенденція спричинена низкою чинників,

як-от мовний бар'єр, невизнана кваліфікація, дискримінація, обмежені можливості догляду за дітьми та гендерні очікування. Найчастіше мігранти працюють у сфері послуг. Найбільше робочих мігрантів - у Північній, Південній та Західній Європі, Північній Америці й арабських країнах. З 2013 року в європейських країнах збільшалося заробітчан, а от на півночі Америки та в арабському регіоні їх стало менше. У Європі майже чверть працівників - це громадяни інших країн. Якщо 2013 року в регіоні частка мігрантів у складі робочої сили сягала 22,5%, то 2022 року цей показник зріс до 23,3%» [4].

Хоча оціночна кількість міжнародних мігрантів зросла за останні 50 років, важливо зазначити, що переважна більшість людей проживає в країні, в якій вони народилися. Згідно з останніми оцінками міжнародних мігрантів (станом на середину 2020 року), майже 281 мільйон людей проживав у країні, відмінній від країни їхнього народження, або приблизно на 128 мільйонів більше, ніж 30 років тому, у 1990 році (153 мільйони), і більш ніж утричі перевищує оціночну кількість у 1970 році (84 мільйони). Частка міжнародних мігрантів у загальній чисельності населення світу також зросла, але лише поступово (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка чисельності міжнародних мігрантів 1970-2020 рр.

Рік	Кількість міжнародних мігрантів	Мігранти як % населення світу
1970	84460125	2.3
1975	90368 010	2.2
1980	101983 149	2.3
1985	113206 691	2.3
1990	152986 157	2.9
1995	161289 976	2.8
2000	173230 585	2.8
2005	191446828	2.9
2010	220983187	3.2
2015	247958 644	3.4
2020	280598105	3.6

Джерело: складено автором на основі даних [3]

Особливої актуальності набув вплив міжнародної міграції на сучасний процес еволюції загроз міжнародному світу та розширенню безпеки. За даними МОП, «до третини потоку міжнародної міграції у світі сьогодні не контролюється. Визначити її реальні розміри, на жаль, нереально. Проте не підлягає сумніву значна кількість підпільних іммігрантів. Наприклад, у США це число становить від 2 до 13 млн, у Західній Європі – від 1,3 до 5 млн, на

Близькому Сході – від 1 до 3 млн, у Південній Америці – від 1,5 до 6 млн осіб. Ця частина мігрантів є живильним середовищем для внутрішньополітичної дестабілізації багатьох країн» [4].

Серед сучасних тенденцій еволюції міграції та її впливу на економіку країн слід зазначити наступні (рис. 1).

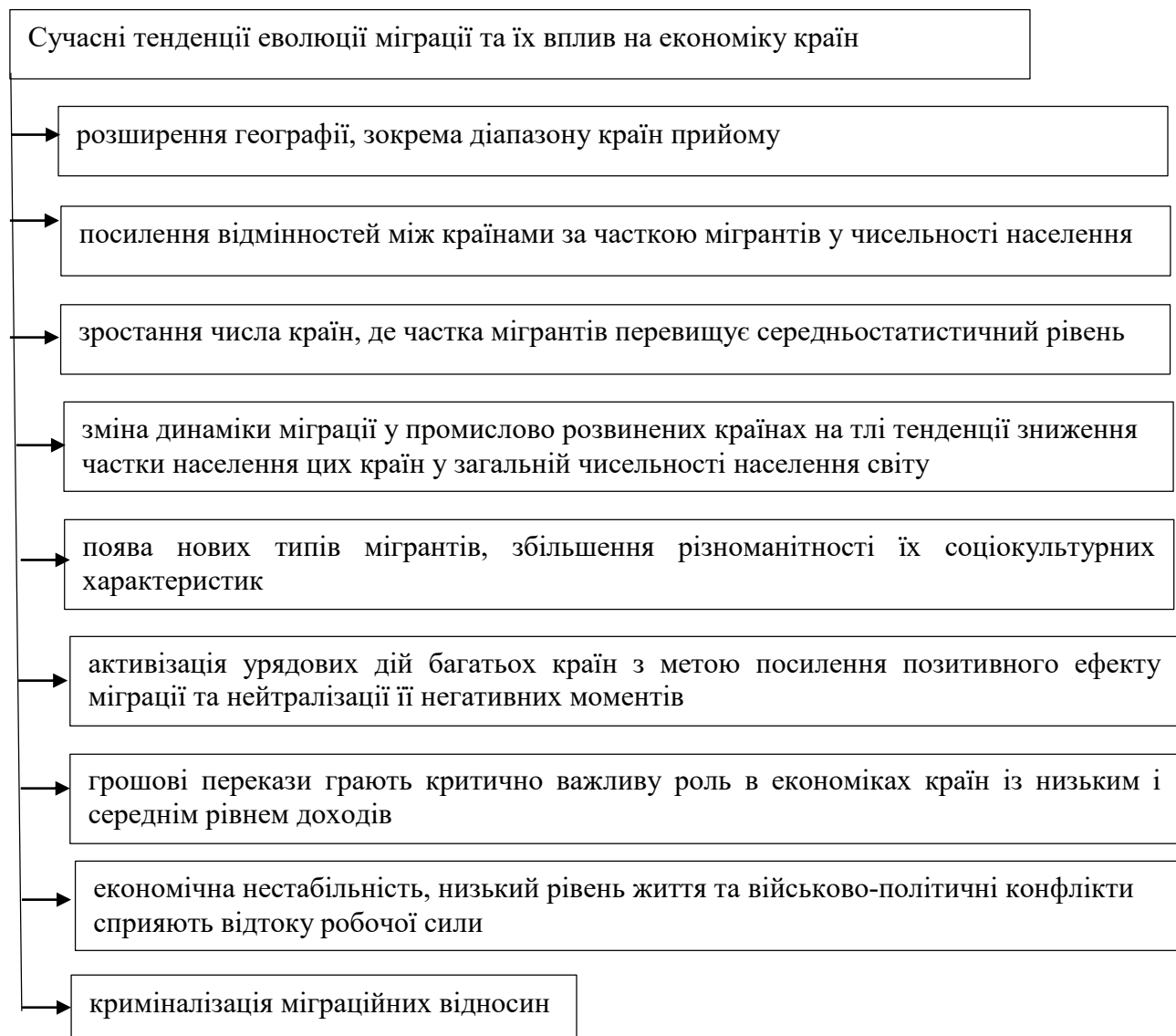

Рисунок 1 - Сучасні тенденції еволюції міграції та їх вплив на економіку країн

Джерело: складено власне автором

Існуючі дослідження не сходяться до єдиного висновку щодо впливу міграційних процесів на економіку країн. Дослідники навіть за результатами дослідження в однієї країні доходять до протилежних висновків щодо позитивного або негативного впливу на економічний розвиток країни.

У 1992 р. були опубліковані результати дослідження Р. Барро і К. Сала-і-Мартін [5], де вони вказували на незначний вплив міграції на економічний

Зростання, роблячи акцент на аналіз ролі людського капіталу мігрантів у стимулюванні темпів зростання економіки приймаючої країни.

У 1995 р. в роботі Р. Фрідберг і Д. Ханта [6] акцент зроблений на виявленні позитивних ефектів імміграції для країн, що приймають, у контексті взаємодоповнюваності іноземних та національних трудових ресурсів. Емпіричні розрахунки дослідників, що проводилися для США та Німеччини, не виявили будь-яких суттєвих негативних наслідків припливу іноземної робочої сили на рівні зайнятості та заробітної плати у приймаючих державах. В той же час автори не заперечують можливість певних структурних зрушень на ринку праці через нерівномірність розподілу мігрантів територією країни-реципієнта. В роботі також проаналізовано вплив міграції на темпи зростання економіки країни, що приймає. Акцент зроблено на виявленні достатності людського капіталу, що приносять трудові іммігранти для компенсації заміни кваліфікованих працівників некваліфікованими у приймаючій економіці. Авторами також зазначені можливі проблеми використання міграції для забезпечення сталого економічного зростання.

У 1996 р. у роботі М. Шифф [7] основну увагу приділено питанню впливу лібералізації торгівлі на трудову імміграцію, в результаті чого встановлено, що для міграції некваліфікованих робочих рук лібералізація торгівлі має стимулюючий ефект через появу значної економії від ефекту масштабу та зниження митних тарифів, що, у свою чергу, веде до зростання заробітної плати мігрантів. Іноземцям стає простіше перебувати на території держави, що приймає. На думку М. Шиффа, для зниження імміграційного потоку необхідно спрямовувати інвестиції та надавати фінансову допомогу країнам-донорам трудових мігрантів.

А. Штейнек [8] досліджував економічні наслідки міграції, а саме - вплив феномена міграції на добробут місцевих жителів. Він виявив незначний вплив міграції на заробітну плату та зайнятість місцевих працівників через низький ступінь взаємозамінності між місцевими працівниками та іммігрантами. Крім того він провів розмежування між ефектами від міграції в короткостроковій та довгостроковій перспективі, вказуючи на більш високу ймовірність зростання безробіття в короткостроковій перспективі, що визначається насамперед масштабами трудової еміграції. Також автор встановив значну розбіжність між вартістю праці мігрантів і розміром прибутком, який ця праця приносить, адже лівова частка доходів від використання іноземної робочої сили йде власникам фінансового капіталу, а не трудовим мігрантам.

Г. Борхас [9, 10] основну увагу приділяв економічного аналізу імміграції в частині прийняття рішення про міграції та впливу іммігрантів на економіку держави, що приймає (на прикладі США). Зробив висновок про незначний вплив міграції на ринок праці. Акцент в роботах робив на емпіричні дослідження диференціації кваліфікації іммігрантів та місцевих жителів, оскільки саме вони,

на його думку, це є основним фактором, що визначає вплив міграції на державу, що приймає. Також проводив кількісну оцінку впливу міграції на рівень заробітної плати у приймаючій країні.

У 1990-х гг. дослідниками було виявлено незначний негативний вплив трудової міграції на рівень заробітної плати та зайнятості місцевого населення:

- Д. ДеНью та К. Циммерман [11] підраховали, що 1% збільшення частки іноземної робочої сили викликає 4,1% падіння середньої годинної заробітної плати німецьких працівників.

- виявляли слабший ефект впливу на рівень заробітної плати та зайнятості місцевих працівників: Д. Карт [12] вивчав вплив імміграції кубинців ринку праці Майамі, Д. Хант [13] фокусувався на впливі репатріантів з Алжиру на ринок праці Франції.

Існує ряд досліджень щодо впливу міграційних процесів на економіку країн, що приймають.

Так G.J. Borjas у своєму дослідженні дійшов висновку, що збільшення міграційних потоків призводить до прискорення економічного зростання [14].

Оцінюючи вплив міграції на темпи економічного зростання Н.Чен і І.Н. Fang (2013) виявили, що збільшення міграції приводить до зниження темпів економічного зростання на одного працівника у короткостроковому періоді, з подальшим зростають у міру збільшення міграційних потоків у довгостроковому періоді. Вони також встановили зв'язок із рівнем освіти - чим нижчий його розрив між трудовими мігрантами та місцевим населенням, тим вище темпи зростання в економіці [15].

За результатами оцінки наслідків міграції для 10 країн Європейського Союзу за період 2000-2015, у 2000 р. та 2019 р., вчені встановили, що міграція не впливає на ринок праці, а в короткостроковому періоді позитивно впливає на доходи населення [16].

К. Heinisch та К. Wohlrabe на прикладі макроекономічних показників Німеччини в період Європейської міграційної кризи показали важливість аналізу структури населення працездатного віку при оцінці економічного зростання. За результатами їх дослідження, внесок біженців у зростання потенційного ВВП виявився незначним, у зв'язку з тривалим періодом їхньої адаптації на ринку праці [17]. Вчені встановили зокрема такий впливовий фактор, як освітній рівень: значну частку мігрантів, які прибули до Німеччини, становили особи працездатного віку, що повинно було створити позитивний вплив на ринок праці, але через те, що 87 % з них не мали закінченої професійної освіти, то рівень працевлаштування був дуже низьким.

Вплив освіти на темпи економічного зростання також досліджувалися спільно вітчизняними і польськими вченими [18]. Вони отримали висновки, що мігранти, які мають середню освіту, позитивно впливають на темпи економічного зростання, в той час, як мігранти з вищою освітою не надають значного впливу

на економічне зростання. Така ситуація складається через те, що мігранти, як правило, займають менш оплачувані вакансії, на які часто не погоджується місцеве населення. Проте це сприяє збільшенню рівня зайнятості, створенню ВВП і, відповідно, економічному зростанню.

У той же час мігранти, які мають освіту нижче початкової, початкова та неповна середня негативно впливають на економічне зростання. Крім того значна частка мігрантів із низьким рівнем освіти формує в підсумку негативний ефект від загальної трудової міграції на економічне зростання в країні. Крім проблем із адаптацією, це також додаткові витрати на виплату допомоги, на забезпечення житлом та на додаткове навчання.

Останні роки в європейські країни збільшуються потоки мігрантів із середньою та вищою освітою. Більш високий рівень освіти дозволяє їм швидше адаптуватися у новій країні та знайти роботу, що позитивно впливає на темпи економічного зростання [19].

Таким чином, результати проведених вченими досліджень одностайно свідчать про диференціацію впливу міграції на економічне зростання залежно від рівня освіти мігрантів.

Збільшення міграційних потоків свідчить про зростання ролі міграції в демографічному розвитку. Дослідники відзначають зміни у статевій та віковій структурі країн під впливом міграції [20]. Щодо впливу міграції на зміну вікової структури населення, то на сьогоднішній день немає однозначної думки з цього питання. Тим не менш, вважається, що трудова міграція істотно впливає на вікову структуру. У цілому нині міжнародна міграція останніми роками сприяє прискоренню зростання населення розвинених регіонах і скорочення зростання менш розвинених.

Це доводять результати аналізу співвідношення загального приросту населення та чисельності мігрантів - топ-10 країн за населенням у 2025 році, базований на прогнозах ООН та Worldometers (табл. 2).

Таблиця 2 – Ключові тенденції чисельності населення

Місце	Країна	Населення (млн)	Ключові тенденції
1	Індія	1,430	Швидке зростання, урбанізація
2	Китай	1,410	Старіння населення, уповільнення
3	США	340	Імміграція, різноманітність
4	Індонезія	280	Молоде населення, економічний підйом
5	Пакистан	240	Висока народжуваність, урбанізація
6	Нігерія	230	Швидке зростання в Африці
7	Бразилія	217	Стабілізація, екологічні виклики
8	Бангладеш	173	Щільність населення, кліматичні ризики
9	Росія	144	Скорочення, міграція
10	Мексика	128	Міграція до США, урбанізація

Джерело: складено автором на основі даних [21]

Міграція впливає не тільки на структуру, національний і статеві-віковий склад населення, але й на частку економічно активного населення. За рахунок притоку мігрантів держави можуть долати дефіцит робочої сили у певних секторах економіки, і тим самим збільшувати національний дохід.

В табл. 3 представлено ранжування 20 країн з найбільшою часткою міжнародних мігрантів у складі населенні станом на 2024 рік, згідно з даними Організації Об'єднаних Націй. Для даних підрахунків під міжнародним мігрантом визначається як особа, яка проживає в країні, відмінній від країни свого народження, протягом щонайменше 12 місяців, незалежно від причин чи статусу. У 2024 році найбільшу чисельність мігрантів прийняла Європа – 94 мільйони, тоді як Північна Америка – 61 мільйон.

Таблиця 3 - Ранжування 20 країн з найбільшою часткою міжнародних мігрантів у складі населенні станом на 2024 рік

Ранг	Країна	Частка (%) міжнародних мігрантів у загальній чисельності населення (2024)
1	QA Катар	76,7
2	AE Об'єднані Арабські Емірати	74,0
3	MC Монако	70.2
4	LI Ліхтенштейн	69,4
5	KW Кувейт	67,3
6	AD Андорра	59.1
7	BN Бахрейн	52.3
8	LU Люксембург	51.2
9	SG Сінгапур	48,7
10	JO Йорданія	45,7
11	OM Оман	43.2
12	SA Саудівська Аравія	40.3
13	MT Мальта	37,0
14	AG Антигуа і Барбуда	32,5
15	CH Швейцарія	31.1
16	AU Австралія	30.4
17	PW Палау	29,5
18	NZ Нова Зеландія	28.2
19	BN Бруней	25.9
20	AT Австрія	25,5

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Наведені статистичні дані свідчать про значну залежність від іноземної робочої сили національних економік Катару, Об'єднаних Арабських Еміратів,

Монако, Ліхтенштейну і Кувейту, які очолюють список країн з найбільшою часткою мігрантів.

Рейтинг країн за долею мігрантів відображає не тільки масштаби міжнародної міграції, а і ранжує держави на два полюси: основні центри тяжіння та регіони відтоку населення (табл. 4). Рейтинг дає змогу оцінити економічний, соціальний та геополітичний вплив міграції на окремі країни та регіони. Високий рівень мігрантів у країні може свідчити про привабливі умови для життя та роботи, негативні цифри – про скорочення населення і втрату фахівців.

Таблиця 4 - Чисельність мігрантів і населення в 2025 році

Місце	Країна	Чисельність мігрантів, тис. осіб	Чисельність населення, млн. осіб
1	США	1300	343.5
2	Сирія	757	23.6
3	Німеччина	610	84.5
4	Чад	497	19.3
5	Південний Судан	455	11.5
6	Великобританія	446	68.7
7	Канада	434	39.3
8	Саудівська Аравія	326	33.3
9	Єгипет	305	114.5
10	ОАЕ	300	10.6
11	Іран	262	90.6
12	Південно-Африканська Республіка	228	63.2
13	Малайзія	181	35.1
14	Японія	175	124.4
15	Оман	156	5.0
16	Колумбія	155	52.3
17	Італія	150	59.5
18	Нідерланди	145	18.1
19	Австралія	140	26.5
20	Іспанія	119	47.9

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Найпривабливіша країна у світі для імміграції – Сполучені Штати, які в динаміці є стійкими лідерами у рейтингу. Чисельність приїжджих станом на 2025 рік становить 50,6 млн. осіб. З 1970 року чисельність мігрантів у США збільшилася майже вчетверо. Імміграційний потік з Мексики до Сполучених Штатів є найбільш завантаженим, досягаючи 11 млн. переселенців. Одна з головних причин міграції до США - можливості працевлаштування з (широкий вибір вакансій - від постійної роботи в сфері інженерії та ІТ до сезонних робіт в аграрному секторі). Робочі візи дають також можливість довгострокового проживання та подальшої легалізації.

На другому місці знаходиться Сирія, в першу чергу через повернення до країни мільйонів населення, що емігрувало під час війни.

На третьому місці знаходиться Німеччина через найбільш миролюбне та підтримуюче міграційне законодавство. Ця країна є лідером притоку мігрантів серед європейських країн. Загальна чисельність мігрантів становить 15,8 млн. осіб, що складає близько 20 % населення. Приваблюючим фактором теж виступає трудовий – країна з розвинутою економікою, займаючи 4 місце у світі, має високий рівень життя, купівельної спроможності та оплати праці. Ринок праці має попит на висококваліфікованих фахівців у багатьох галузях та пропонує привабливі імміграційні програми для переїзду.

Хорватія після Німеччини має спрощені можливості отримання посвідки на проживання, надаючи комфортні умови європейського рівня для проживання. Далі у рейтингу йдуть Чад та Південний Судан. На шостому місці знаходиться Великобританія - одна з найпривабливіших і економічно розвинених країн. П'яте місце посідає Канада, країна іммігрантів, в якій п'яту частину населення становлять іноземці. Канада приваблює своїм високим рівнем життя і безпеки, свободою та захищеністю прав громадян.

Восьме місце в рейтингу займає Саудівська Аравія, де мешкає близько 13,5 млн. мігрантів (39,5 % загальної чисельності населення), переважно зайнятих у трудовій сфері. Саудівська Аравія - головний центр трудової міграції у Перській затоці, куди на заробітки здебільшого приїжджають із Південної та Південно-Східної Азії, а також зі східноафриканських держав - Сомалі, Ефіопії, Еритреї.

Слідом йдуть Єгипет та ОАЕ, які приваблюють як найбільш перспективні країни в своєму регіоні, що розвиваються, і мають вже достатньо високий рівень життя та розвитку інфраструктури. В Об'єднаних Арабських Еміратах проживає 11,1 млн. жителів, з них 78 % - це мігранти, в основному з Індії, за ними йдуть пакистанці, бангладешці, єгиптяни, філіппінці та інші. Через те що у Дубаї життя дуже схоже на європейське і мегаполіс є найважливішим торговим та фінансовим центром (5 місце у рейтингу найкращих міст світу для життя та роботи), то до країни їдуть і мігранти з Європи та інших розвинених країн для кар'єрного зростання та розширення бізнесу. Уряд активно впроваджує інноваційні технології та пропонує привабливі імміграційні програми, що сприяють зростанню підприємництва та інвестиційних можливостей.

За результатами аналізу узагальнено і на рис. 2 представлено основні привабливі фактори для мігрантів.

З економічних мотивів трудових мігрантів в першу чергу приваблює високий рівень заробітної плати, вони обирають країни, де він є найвищим, де вони зможуть знайти добре оплачувану роботу (рис. 3). Якщо порівняти рівні заробітної плати з ранжуванням по країнам лідерам міграції, то можна побачити, що ці країни входять до ТОП-10. У Саудівській Аравії та ОАЕ крім того відсутній прибутковий податок з доходів фізичних осіб і подання податкових декларацій.

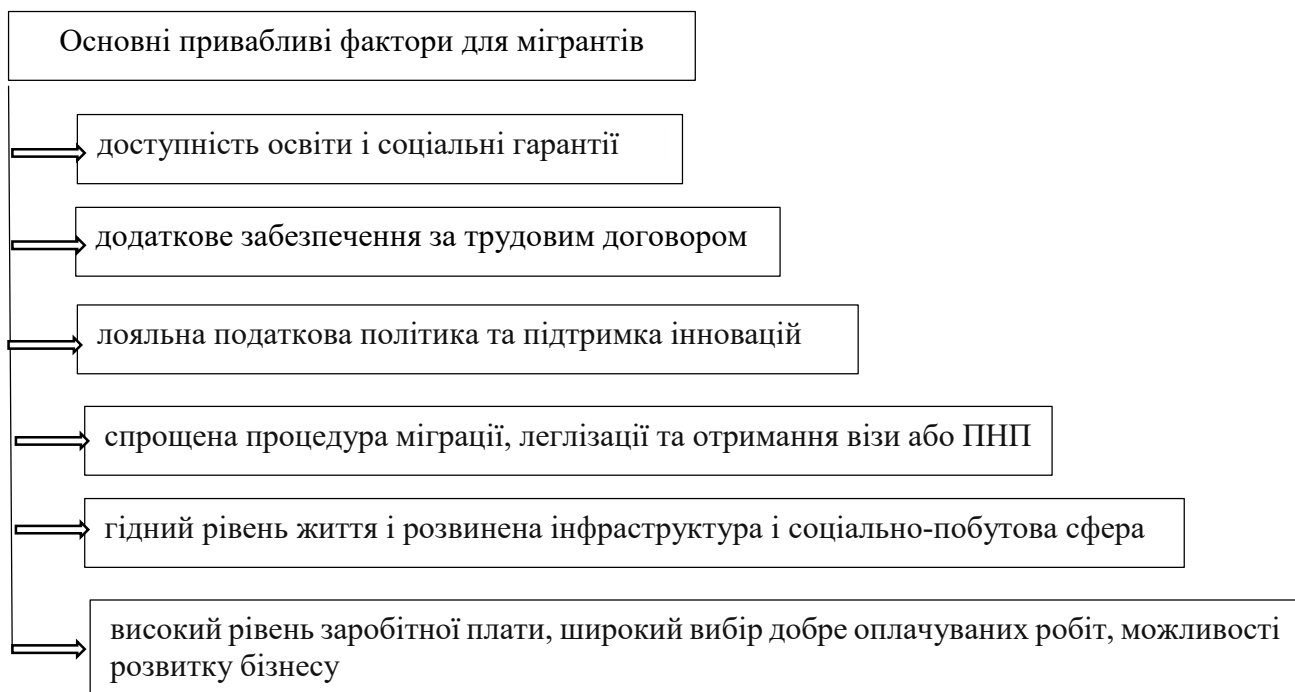

Рисунок 2 - Основні привабливі фактори для мігрантів
Джерело: складено власне автором

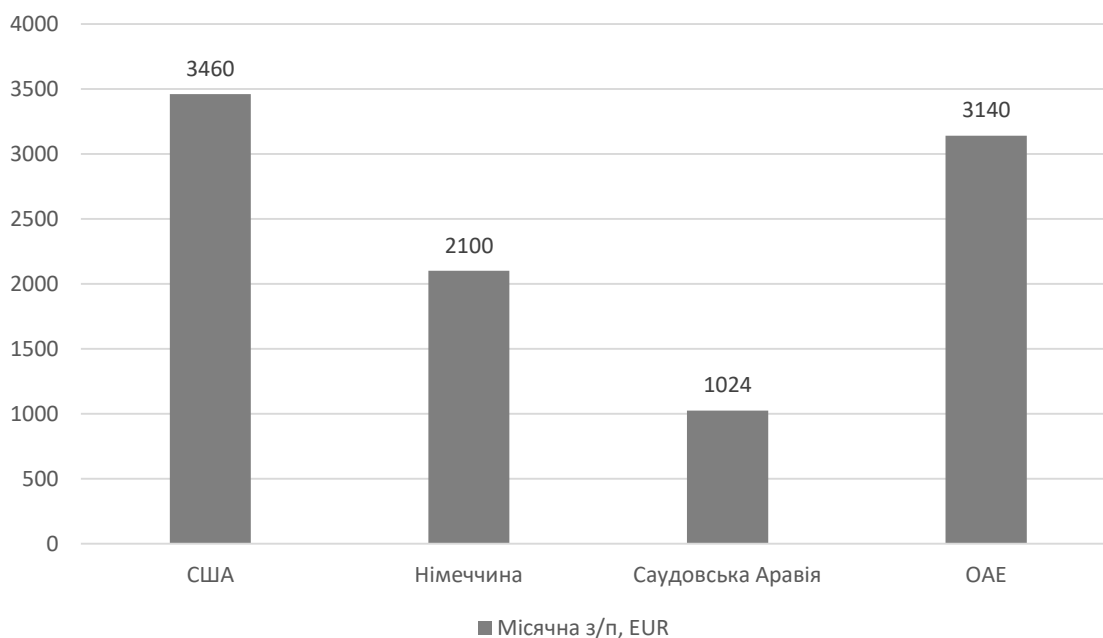

Рисунок 3 - Заробітна плата іноземних громадян у країнах-лідерах за кількістю мігрантів у 2025 році

Джерело: складено автором на основі даних [22]

Для залучення трудових мігрантів крім гідної оплати праці, в рамках трудового договору їм може надаватися безкоштовне житло або автомобіль, організований проїзд та медичне і побутове обслуговування. Деякі країни-лідери з рейтингу спрощують закони про трудову міграцію, щоб подолати нестачу кадрів у різних галузях економіки. Щорічно США видає близько 140 тис. робочих віз, а Німеччина – близько 80 тис.

Високий рівень життя, можливості для працевлаштування та легалізації також головні фактори залучення мігрантів. Підприємці крім того звертають увагу на перспективи розвитку бізнесу, лояльну податкову політику та підтримку підприємництва та інноваційного розвитку.

Усі країни, в яких за рейтингом найбільше мігрантів, мають високий рівень життя та гарні можливості для заробітку, завдяки розвиненій національній економіці. Так ОАЕ та Саудівська Аравія заробляють на експорті нафти та газу, США - у сфері послуг та ІТ технологіях, а Німеччина - на промисловості та інформаційних технологіях.

При виборі країни для мігрантів важливим фактором виступає лояльність трудового законодавства, легалізації та політики щодо імміграції. Найбільшою мірою держави спрощують ці сфери для висококваліфікованих кадрів, робота яких сприяє впровадженню інновацій та розвитку економіки. Наприклад, у США існує 5 видів робочих віз, для отримання яких потрібна пропозиція від роботодавця, а в деяких випадках і трудова сертифікація. В ОАЕ кваліфіковані кадри можуть оформити Green Visa за умов наявності трудового договору, а віддалені співробітники, чий річний дохід за останні 2 роки був вищим за 360 тис. AED/ 92,3 тис. EUR - фріланс візу ОАЕ на 5 років.

Багато родин мігрантів з дітьми звертає увагу на доступ до освіти, наявність навчальних закладів із гарною репутацією та високим рівнем освіти або міжнародним визнанням. Так навчання у США, Німеччині чи ОАЕ дає дипломи, що котируються на міжнародному ринку праці, відкриваючи гарні перспективи для працевлаштування та кар'єрного зростання.

При виборі країни для імміграції важливим фактором також виступає система соціальних гарантій та рівень підтримки. Наприклад, у Німеччині переселенці, які мають дохід нижче за прожитковий мінімум, отримують допомогу у розмірі 357–563 EUR на місяць. В ОАЕ працюючі мігранти отримують гідну оплату праці та соціальний пакет та додаткові бонуси у вигляді прибуткового податку за нульовою ставкою, безкоштовне медичне страхування та вихідну допомогу після завершення трудового договору.

Найменші потоки мігрантів спрямовані до країн, які мають активні конфлікти з сусідніми державами, економічно кризовий стан, політично нестабільну владу або до країн, які за різними причинами скасовують або обмежують можливості легалізації для іноземців. Так станом на 2025 рік в цьому рейтингу останню позицію (236 місце) займає Пакистані, Судан та Індія

займають відповідно друге та третє місце з кінця. Четверте місце належить Китаю, в якому в складі населення в 1,4 млрд. мешкає трохи більше десятка тисяч мігрантів, За Китаєм слідує Бангладеш, Непал та Туреччина. А 229 місце в рейтингу посідає Україна, з якої з початком військових дій в країні поїхала значна чисельність іноземних громадян і до якої через високий рівень небезпеки зараз мігранти не прямують. Далі у рейтингу йдуть Бразилія та Філіппіни.

Проведемо графічний аналіз міграційних процесів на прикладі країн ОЕСР, яка об'єднує економічне співробітництво найбільш економічно розвинутих країн світу. На рис. 4 представлена динаміка постійної міграції до країн ОЕСР. Як свідчать дані на графіку, має місце стійка тенденція зростання міграційних потоків, яка трохи знизилася через пандемію у 2020 році, але через рік вже обсяги зростання перевищували 2019 рік.

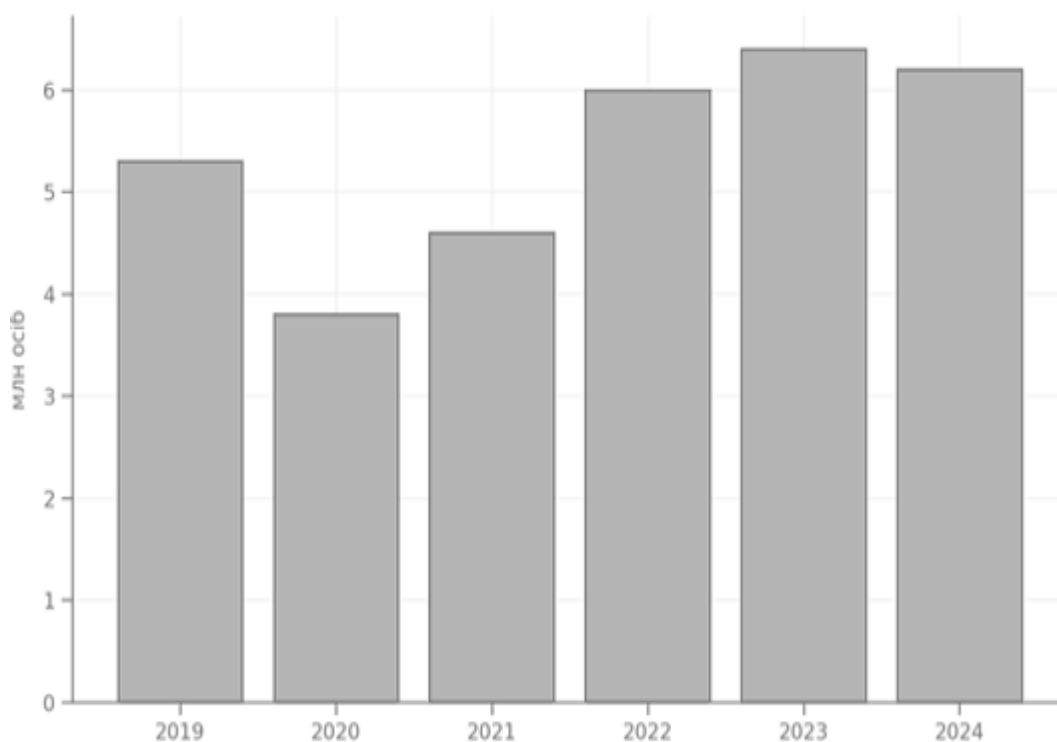

Рисунок 4 – Динаміка міграційних процесів в країнах ОЕСР

Джерело: складено автором на основі даних [23]

Рис. 5 показує динаміку подання заявок на отримання притулку в країнах ОЕСР. Можна простежити ті ж самі тенденції, які ми вже виявляли щодо значного впливу на обсяги міграційних потоків подій, що сталися в Україні, через що після 2022 року вони суттєво збільшилися. І саме аналізовані країни стали основними приймаючими для українських вимушених мігрантів.

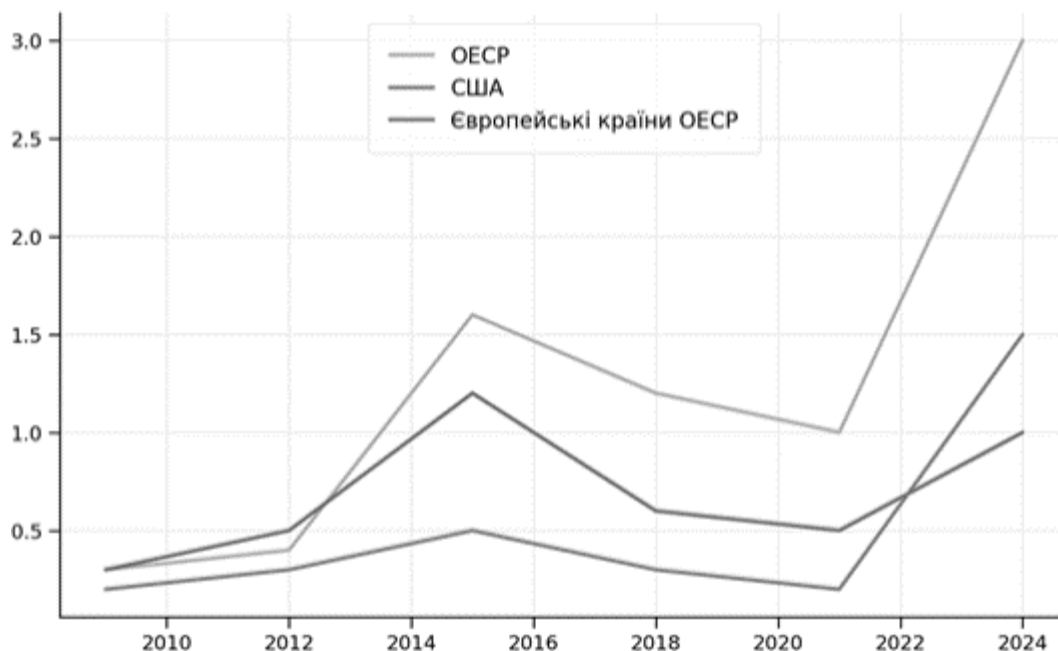

Рисунок 5 – Динаміка заявок на отримання притулку в країнах ОЕСР

Джерело: складено автором на основі даних [23]

На підтвердження даної тенденції також свідчить і структура трудової міграції до країн ОЕСР (рис. 6) – більшу частину складають саме сімейні мігранти, а вже на другому місці трудові. Втім слід зазначити, що таке структурне співвідношення існувало і до початку повномасштабного вторгнення, тобто більшу частину міграції складають саме сімейні переїзди.

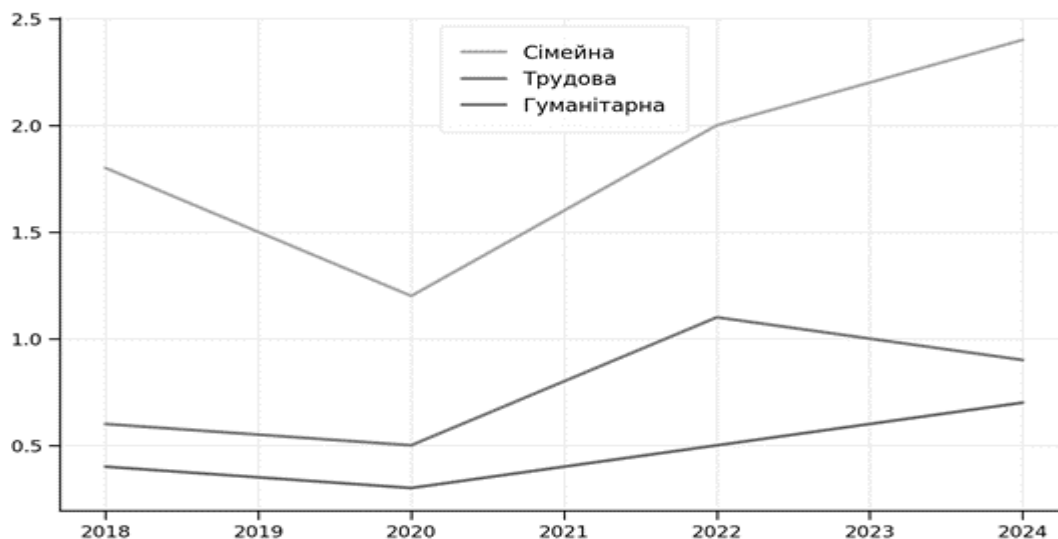

Рисунок 6 – Структура постійної міграції до країн ОЕСР в 2018-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [23]

Про це свідчить і доля зайнятості мігрантів в 2024 році, яка представлена на рис. 7, для порівняння і за 2014 рік. В цілому з числа мігрантів працевлаштується в середньому 60 %, за 10 років ця частка зросла майже на 10 %.

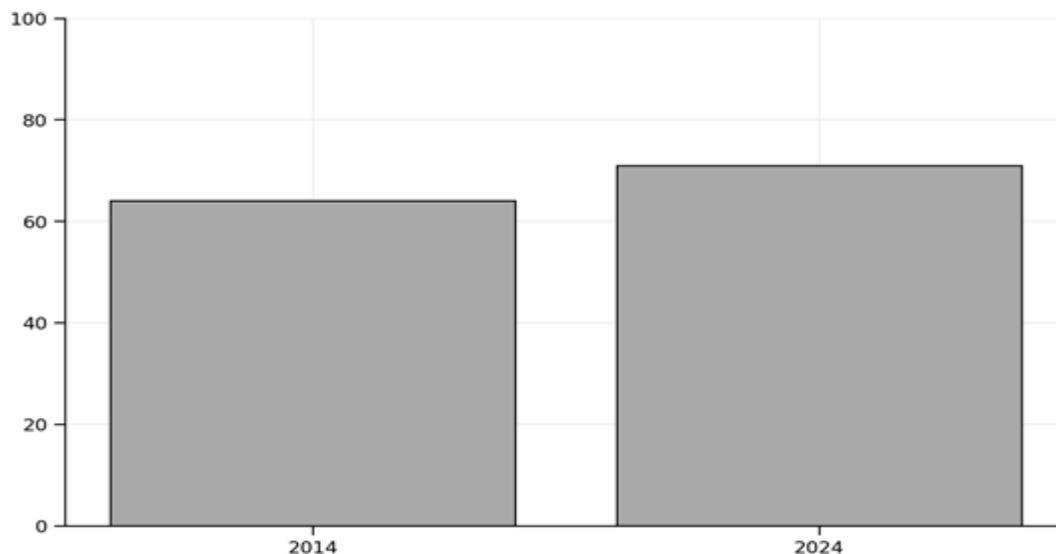

Рисунок 7 – Питома вага зайнятості серед мігрантів в країнах ОЕСР в 2014 р. і 2024 р., %

Джерело: складено автором на основі даних [23]

На рис. 8 представлена різниця в оплаті праці мігрантів і місцевих трудових ресурсів, яка свідчить про те, що мігранти в першу чергу задовольняють попит на низькооплачувані робочі місця на ринку праці країни прибуття. Другою причиною є те, що існує ряд об'єктивних факторів, чому мігранти не можуть відразу по приїзду влаштуватися працювати на високооплачувану роботу – це мовні проблеми, незнання місцевих особливостей і місцевості, відсутність досвіду роботи саме в країні базування, влаштування спочатку як правило на початку кар'єрних сходів або на будь-яку роботу, щоб обжитися. З часом цей розрив зменшується (близько 10 % за п'ять років), що свідчить про те, що частина з цих проблем згодом вирішується.

Довгострокові дослідження та аналіз також однозначно показують нам, що міграція є рушійною силою розвитку людського потенціалу та може приносити значні переваги мігрантам, їхнім сім'ям та країнам походження [24]. Заробітна плата, яку мігранти заробляють за кордоном, може бути у багато разів більшою за ту, яку вони могли б заробляти, виконуючи аналогічну роботу вдома. Міжнародні грошові перекази зросли з приблизно зі 128 мільярдів доларів США у 2000 році до 831 мільярда доларів США у 2022 році та зараз значно перевищують офіційну допомогу країнам, що розвиваються, у сфері розвитку та прямі іноземні інвестиції [3].

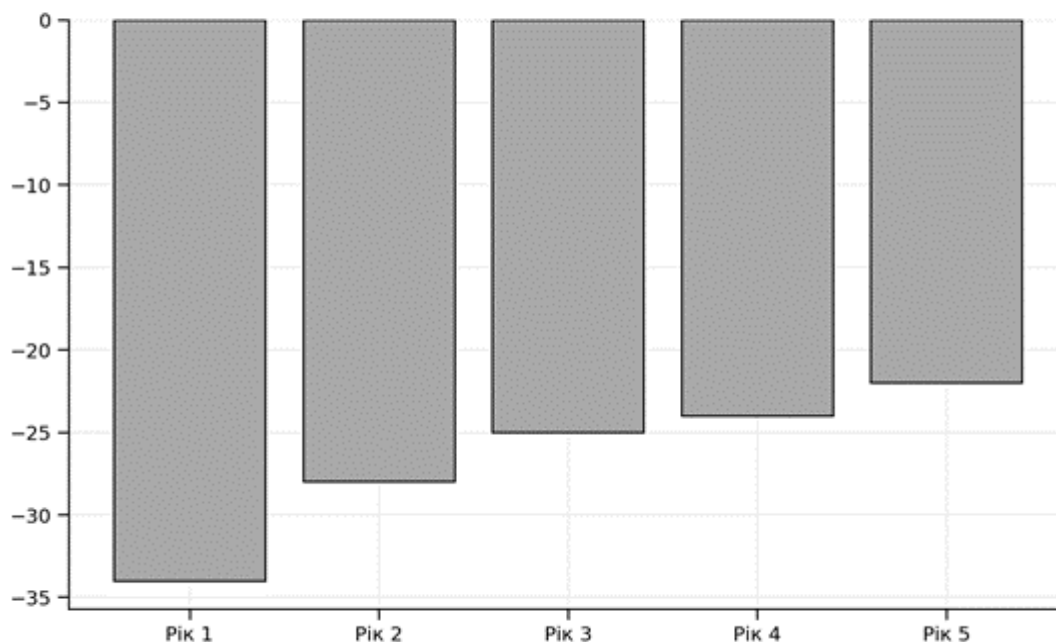

Рисунок 8 – Різниця в оплаті праці міжнародних мігрантів і місцевих трудових ресурсів в країнах ОЕСР, %

Джерело: складено автором на основі даних [23]

Міграція також сприяє підвищенню кваліфікації, що дуже важливо для країн призначення, в яких має місце скорочення населення. Позитивний вплив на ринок праці проявляється через збільшення пропозиції робочої сили в секторах та професіях, де відчувається нестача працівників, що дозволяє подолати дисбаланс на ринку праці. При чому позитивний вплив на ринок праці відчувається не лише у висококваліфікованих секторах, а й у секторі низькокваліфікованих професій. Імміграція також надає опосередкований вплив на стан ринку праці, адже вона збільшує не тільки пропозицію, а і попит на робочу силу, отже вона створює додаткові можливості працевлаштування для існуючих працівників. Не викликає сумніву, що імміграція сприяє підвищенню національного доходу країни та середнього рівня життя населення. Мігранти вносять суттєвий вклад у розширення внутрішнього споживання, стимулюючи економічне зростання через витрати коштів в країнах проживання. Проте іноді цей вплив може мати і негативні наслідки. Так, у 2022 році в Туреччині було запроваджено обмеження для мігрантів на купівлю нерухомості у певних районах та посилено контроль за орендними відносинами з мігрантами. Ці заходи викликані надмірним зростанням цін на нерухомість та її оренду в ряді районів країни, що в результаті шкодило інтересам громадян країни.

Дослідження також показують, що мігранти є джерелом динамізму в усьому світі та представлені в інноваціях та патентах, нагородах у галузі мистецтва та науки, стартапах та успішних компаніях. Імміграція молодих

працівників також може допомогти послабити тиск на пенсійні системи країн з високим рівнем доходу та швидким старінням населення. Імміграція також може мати негативний вплив на ринок праці (наприклад, на заробітну плату та зайнятість громадян), але більшість дослідників вважає, що цей негативний вплив, як правило, досить незначний [25].

Отже, незважаючи на наявність позитивних аспектів впливу міграції в загальному результаті, країна-донор робочої сили все одно програє. На прикладі України можна яскраво побачити, як в результаті значної міграції програє українська економіка. Даної думки також дотримується ряд авторів [26; 27].

За даними табл. 5 можна простежити, що певні аспекти залишилися досить незмінними – наприклад, загальна частка мігрантів у населенні світу, в той час як інші зазнали суттєвих змін.

Таблиця 5 - Порівняльні показники міжнародної міграції в 2000 та 2024 рр.

Показник	Звіт 2000 року	Звіт 2024 року
Оціночна кількість міжнародних мігрантів	150 млн	281 млн
Оціночна частка світового населення, яке є мігрантами	2,8%	3,6%
Оціночна частка жінок серед міжнародних мігрантів	47,5%	48,0%
Оціночна частка міжнародних мігрантів, які є дітьми	16,0%	10,1%
Регіон з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Океанія	Океанія
Країна з найбільшою часткою міжнародних мігрантів	Об'єднані Арабські Емірати	Об'єднані Арабські Емірати
Кількість трудових мігрантів	–	169 млн
Глобальні міжнародні грошові перекази (дол. США)	128 млрд	831 млрд
Кількість біженців	14 млн	35,4 млн
Кількість внутрішньо переміщених осіб	21 млн	71,4 млн

Джерело: складено автором на основі даних [3]

Наприклад, міжнародні грошові перекази зросли з приблизно 128 мільярдів доларів США до 831 мільярда доларів США, що підкреслює важливість міжнародної міграції як рушійної сили розвитку економік. Також має місце зростання чисельності міжнародних мігрантів у світі, а в їх складі значне зростання біженців та внутрішньо переміщених осіб, доля яких при цьому залишається невеликою у складі населення світу.

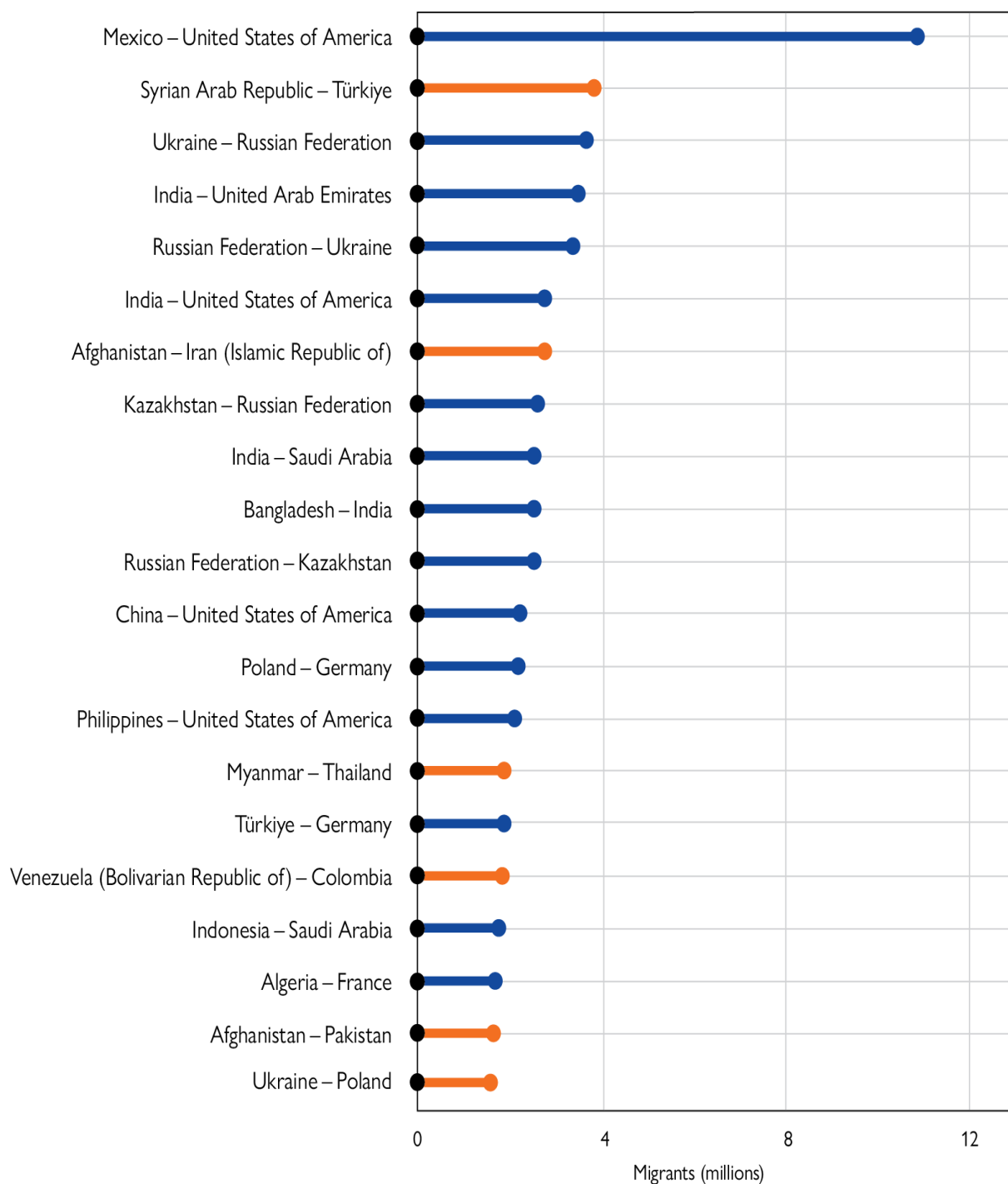

Рисунок 9 - Основні міжнародні міграційні коридори між країнами світу, 2024 рік

Джерело: складено автором на основі даних [3; 28; 30]

Примітка: 1) коридори, що складаються переважно з переміщених осіб, позначені помаранчевим кольором; 2) були внесені зміни на основі масштабного переміщення з України до сусідніх країн (станом на кінець жовтня 2023 року).

Для повноти аналізу і виявлення впливу на економіки держав ще доцільно проаналізувати зв'язки між країнами походження та призначення, що дозволяє оцінити двосторонні міграційні коридори в усьому світі. Розмір міграційного коридору з країни А до країни Б вимірюється як чисельність людей, народжених у країні А, які проживали в країні Б на момент оцінки. Міграційні коридори представляють собою накопичення міграційних рухів з часом і дають уявлення про розвиток міграційних моделей через населення, народжене за кордоном, у країнах призначення. З представлених коридорів на рис. 9 видно, що коридор з Мексики до Сполучених Штатів є найбільшим у світі - майже 11 млн. осіб. Другий за величиною коридор - з Сирійської Арабської Республіки до Туреччини, який формують переважно біженці, що їдуть через громадянську війну в Сирії. Коридор між російською федерацією та Україною займає третє та п'яте місця серед найбільших коридорів у світі, що зумовлено в більшій мірі потоками з України після вторгнення росії у 2014 та 2022 роках.

Розподіл мігрантів за статтю у 20 країнах-лідерах рейтингу призначення та походження (рис. 10) показує певні сформовані закономірності. У країнах призначення Європи та Північної Америки (США, Канада, Франція, Іспанія, Італія), а також в Індії жінок-мігрантів більше, ніж чоловіків. Натомість, у більшості азійських країн (країни Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (GCC), Саудівська Аравія, ОАЕ, Кувейт) в складі мігрантів переважають чоловіки, що пов'язано зі структурою економіки (вагома роль будівництва та сектора безпеки) та соціальними і людськими факторами безпеки [29; 31].

Пропорційне розподіл за статевою структурою серед міжнародних мігрантів приблизно однаковий у більшості з 20 країн призначення, за винятком кількох країн Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та Малайзії, де частка чоловіків значно вища, а також України, де більшість іммігрантів - жінки. Схожа тенденція у 20 країнах походження, за винятком кількох країн: Індія, Сирійська Арабська Республіка, Бангладеш, Пакистан, М'янма та Єгипет, де значно переважають чоловіки-мігранти.

Більшість людей стають мігрантами за власним бажанням, але останнім часом через напруженість на світовій арені зростає частка вимушених мігрантів. За підрахунками Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН) на початку 2025 року у світі проживало 36,9 мільйона біженців, включаючи 5,9 мільйона палестинських біженців, що перебувають під мандатом Агентства ООН для допомоги біженцям і організації робіт (БАПОР), а також 8,4 мільйона шукачів притулку [1].

Вимушені мігранти не завжди можуть перетнути кордон легально, що приводить до їх незахищеності і нерідко загибелі, а в подальшому і до повернення в свою країну. Аналіз даних за 25 років про спрямованість міграційних потоків та їх обсяги показує, що вони значно зменшилися з країн, що розвиваються, на

тлі їх збільшення з розвинених країн. Через це у світі значно збільшилася нелегальна міграція [32].

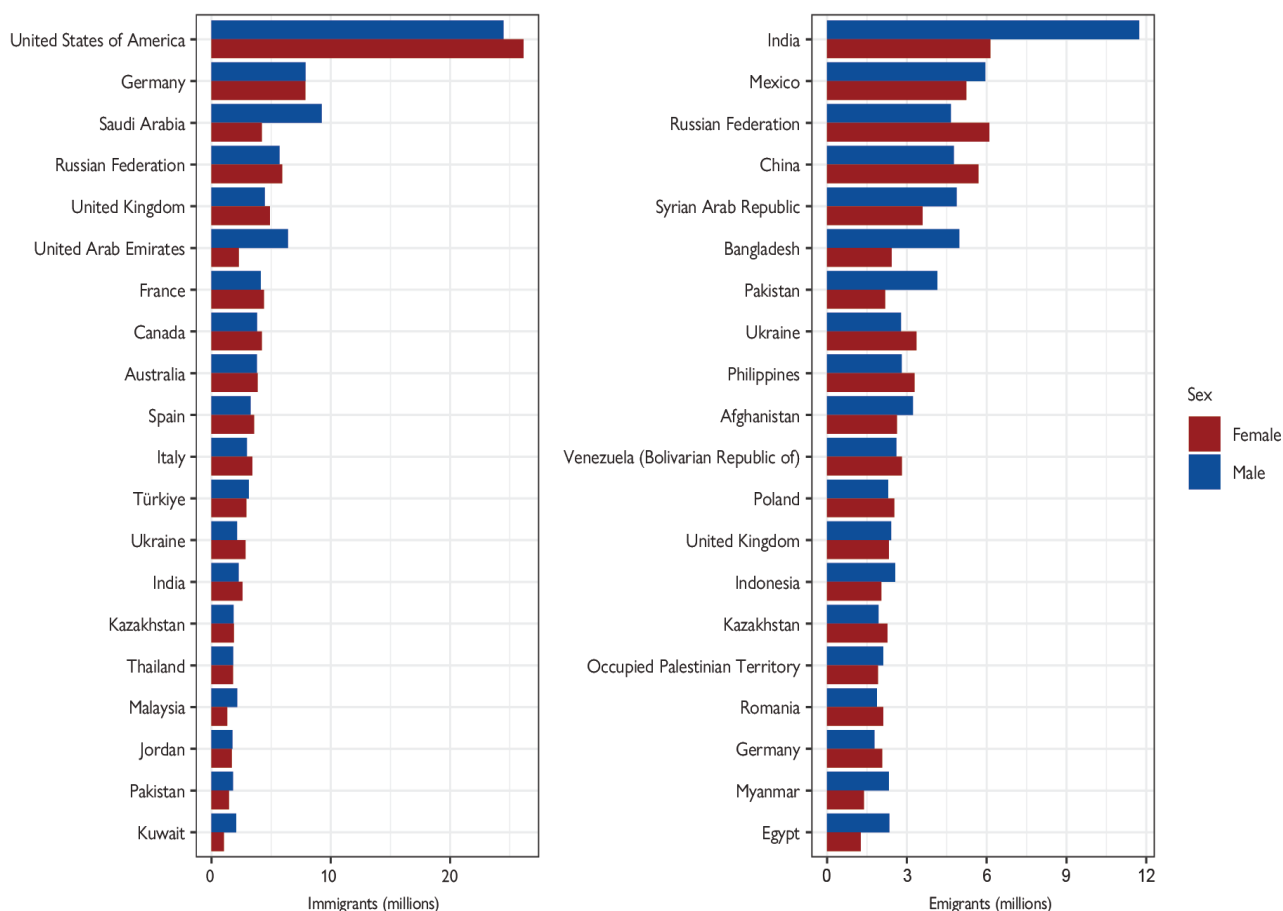

Рисунок 10 – Статева структура мігрантів у 20 країнах-лідерах призначення (ліворуч) та країнах-лідерах походження (праворуч), млн осіб
Джерело: складено автором на основі даних [3]

На рис. 11 показано опис послідовності причинно-наслідкових зв'язків між змінними-предикторами міграції X та цільовою змінною «Заяви шукачів притулку» (Y). Вони перевіряються за допомогою методів причинно-наслідкового висновку. Причинно-наслідкова структура представлена через вузли (змінні, що стосуються міграції) та ребра (причинно-наслідкові зв'язки, що визначаються на основі теоретичних знань, предметної експертизи або алгоритмів статистичного виявлення).

Як свідчать теоретичні дослідження та аналітичні розрахунки, незаконна міграція завдає шкоди в першу чергу фінансовій системі держави. Так, за даними Федерації імміграційних реформ Америки за 2023 рік, збитки економіки США від притоку незаконних мігрантів склали понад 150 млрд доларів США. На кожного незаконного мігранта і народжених дітей у мігранта на території США

уряд витрачає понад 8700 доларів США, витрати бюджету на боротьбу з нелегальними мігрантами та ухиленням від сплати податків [34].

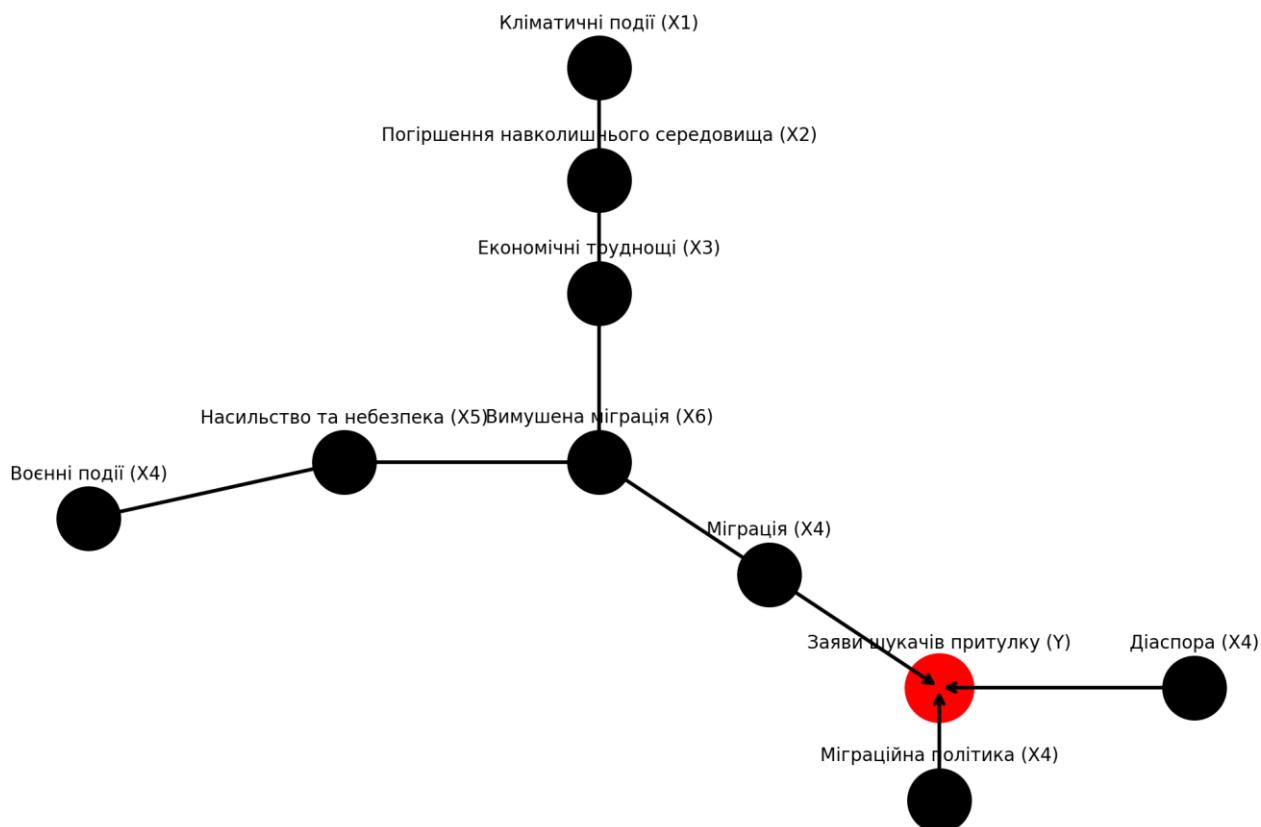

Рисунок 11 – Алгоритм виявлення причинно-наслідкових зв'язків між змінними-предикторами міграції та цільовою змінною «Заяви шукачів притулку»

Джерело: складено автором на основі даних [33]

На початку 2023 року у світі налічувалося 35,3 мільйона біженців, з яких 29,4 мільйона перебували під мандатом УВКБ ООН [35], а 5,9 мільйона біженців було зареєстровано Агентством ООН з допомоги палестинським біженцям та організації робіт (БАПОР) на Близькому Сході [36]. Така загальна чисельність біженців є найвищою серед сучасних статистичних звітів, що не включають історичні дані. Дане збільшення між 2021 і 2022 роками є найбільшим зареєстрованим щорічним зростанням, викликаним значною мірою за рахунок біженців з України після повномасштабного вторгнення російської федерації (наприклад, у 2021 році з України виїхало лише 27 тисяч біженців). Ці статистичні дані також включають 5,4 млн шукачів притулку, які шукали міжнародного захисту та очікують на визначення свого статусу біженця. На 10 основних країн походження – Сирійська Арабська Республіка, Україна, Афганістан, Південний Судан, М'янма, Демократична Республіка Конго, Судан, Сомалі, Центральноафриканська Республіка та Еритрея припадає понад 87 % від

загальної чисельності біженців. Ці країни, за винятком України, вже кілька років є серед основних країн походження біженців.

У 2022 році було зареєстровано майже 2,9 мільйона заяв про надання притулку у 162 країнах, що є найбільшою кількістю індивідуальних заяв про надання притулку за всю історію спостережень. У 2022 році світова кількість нових індивідуальних заяв про надання притулку першої інстанції становила 2,6 мільйона, що на 83 % більше, ніж у 2021 році. Найбільшим отримувачем залишалися Сполучені Штати, де було подано близько 730400 заяв, що втричі більше, ніж у 2021 році. На другому місці була Німеччина (217800 заяв, що також значно більше порівняно з 2021 роком).

На початку 2023 року особи віком до 18 років становили близько 41 % від загальної чисельності біженців. Несупроводжувані та розлучені з родиною діти подали приблизно 700 індивідуальних заяв про надання притулку у 2022 році, що є значним збільшенням (89 %) порівняно з попереднім роком [37]. Тут знову впливовим фактором виступило повномасштабне вторгнення в Україну.

На рис. 12 відображено динаміку чисельності біженців у п'яти країнах-лідерах з походженням за 2005-2022 роки.

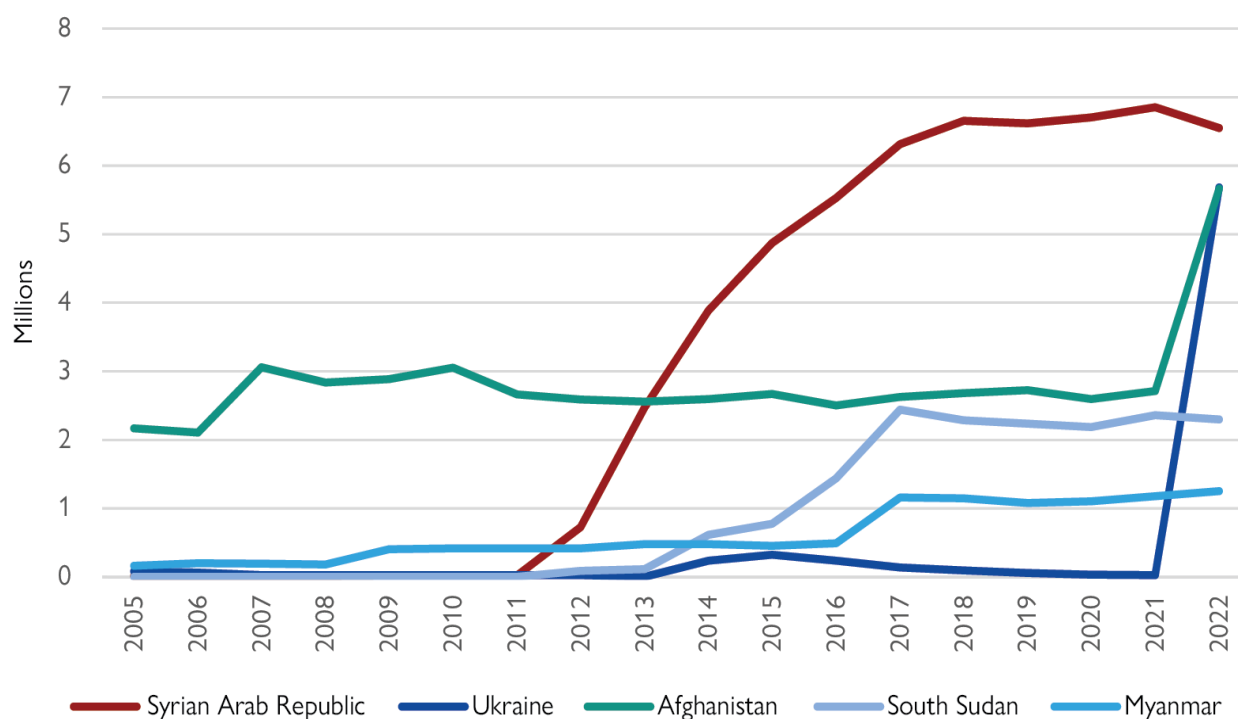

Рисунок 12 - Чисельність біженців за п'ятьма основними країнами походження, 2005–2022 рр., млн

Джерело: складено автором на основі даних [35]

Примітка: Південний Судан став країною у 2011 році. Станом на 30 червня 2023 р. реєстрація та офіційне визнання українців у російській федерації все ще тривали, тому не всі, про кого повідомлялося, мали офіційний статус біженців

Таким чином, значний вплив на потік біженців, а відповідно і на економіки приймаючих країн і країн-джерел, надалі військові конфлікти. Так повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році викликало найбільший потік біженців з часів Другої світової війни. Близько 6 мільйонів українців були змушені емігрувати через загрози і руйнування в 2022 році, через що Україна посіла друге місце у рейтингу країн походження біженців у світі. На першому місці залишається Сирійська Арабська Республіка, де тривалий конфлікт робить країну найбільшим джерелом біженців у світі на початку 2023 року (6,5 млн у порівнянні з 6,8 млн у 2021 році). Нестабільність в Афганістані протягом 30 років зробила його третьою країною в рейтингу країн походження (близько 5,7 млн біженців у 2022 році; збільшення з 2,7 млн у 2021 році).

Останніми роками склалася стабільна тенденція щодо складу країн прийому - понад половина всіх біженців проживала в 10 країнах. Сім років поспіль Туреччина є найбільшою приймаючою біженців країною, і налічує майже 3,6 млн біженців, переважно з Сирії (рис. 13).

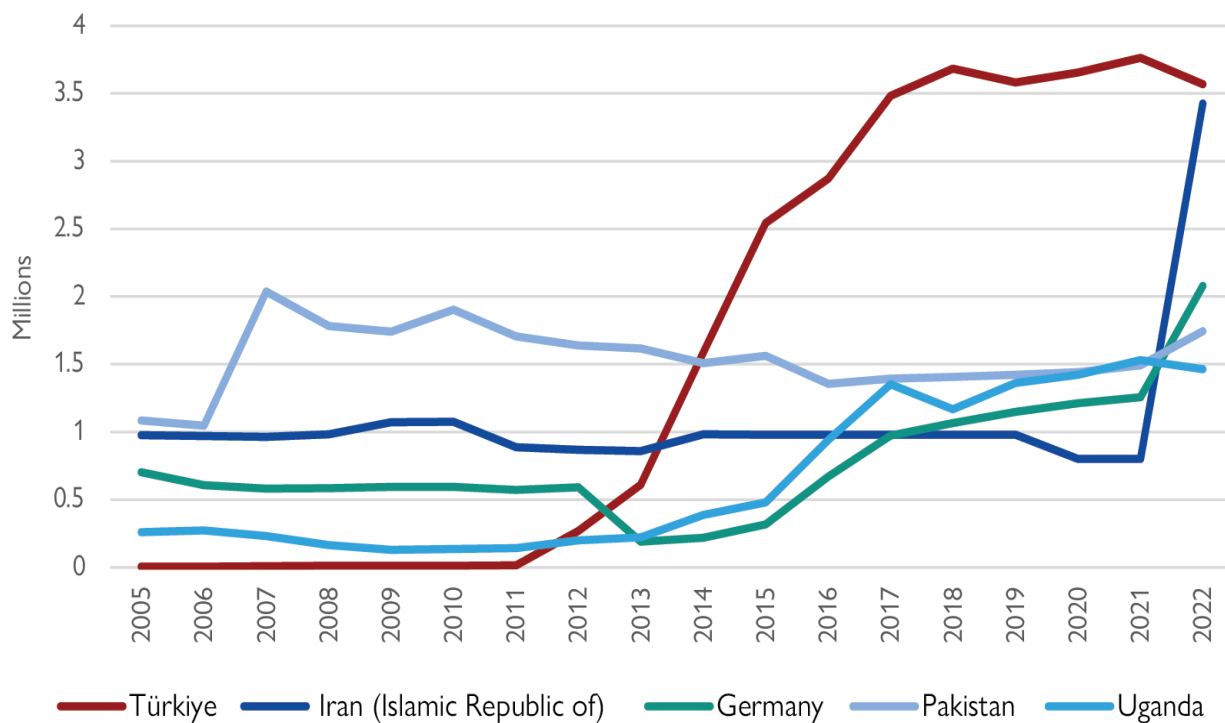

Рисунок 13 – Чисельність біженців за п'ятьма країнами-лідерами щодо прийому біженців, 2005–2022 рр., млн

Джерело: складено автором на основі даних [35]

Пакистан та Ісламська Республіка Іран також у 2022 році ввійшли до десятки країн, що приймають біженців в основному з Афганістану. Як свідчать

статистичні дані, переважна більшість біженців (70 %) та інших осіб, які потребують міжнародного захисту, розміщуються в країнах, що межують з їх країнами походження. Найменш розвинені країни приймали великі потоки біженців; наприклад, кожен п'ятий біженець у світі був розміщений в країнах Африки на південь від Сахари, тоді як 90 відсотків усіх біженців в Азії та Тихому океані були розміщені лише в трьох країнах: Ісламській Республіці Іран (3,4 млн), Пакистані (1,7 млн) та Бангладеш (952400 осіб) [35].

У 2022 році понад 339 тисяч біженців повернулися до своїх країн походження, що на 21 % менше, ніж у 2021 році. Більшість повернень (151300) відбулася до Південного Судану, більшість з них – з Уганди (75500) [35].

В 2020 році мало місце падіння їх обсягів через пандемію COVID-19, які до 2022 року відновилися і становили 831 млрд доларів США по всьому світу (791 та 717 млрд доларів США відповідно у 2021 році та у 2020 році) [40]. Країни з низьким та середнім рівнем доходу отримують величезні суми грошових переказів. З середини 1990-х років міжнародні грошові перекази значно перевищили рівні офіційної допомоги розвитку, що визначається як державна допомога, спрямована на сприяння економічному розвитку та добробуту країн, що розвиваються; вони також перевищили обсяги прямих іноземних інвестицій (рис. 14).

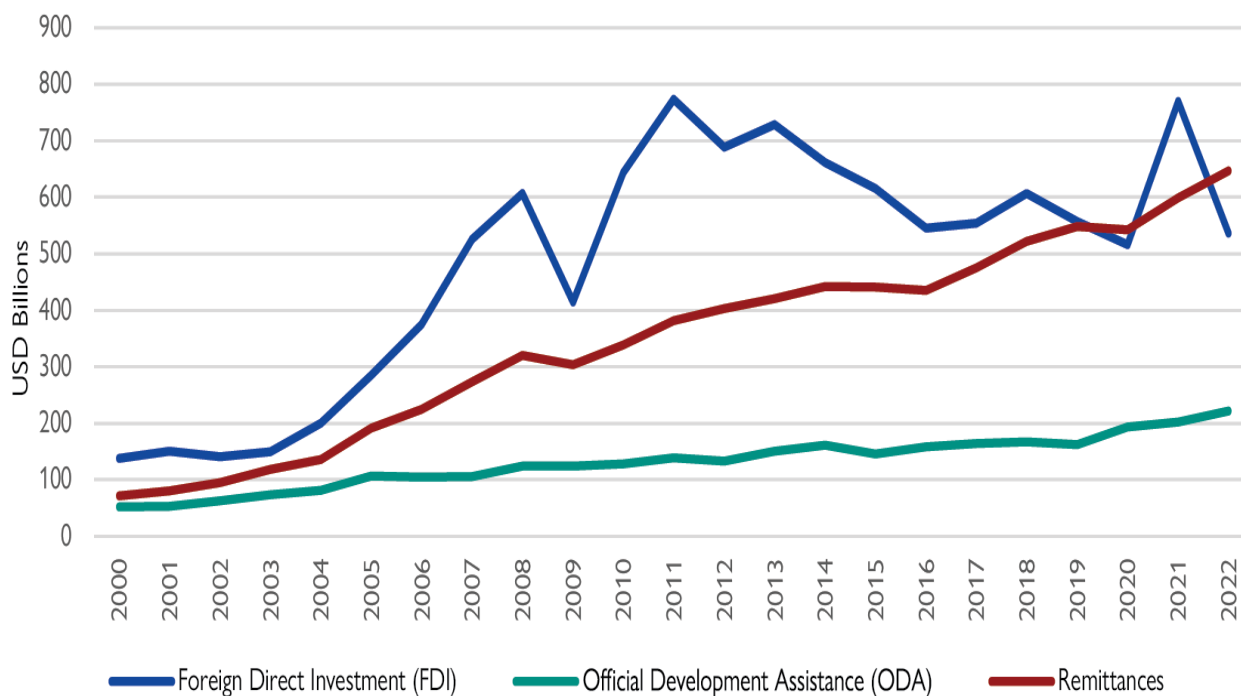

Рисунок 14 - Міжнародні потоки грошових переказів до країн з низьким та середнім рівнем доходу, 2000–2022 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі даних [1; 3; 28; 30]

Міграція сприяє розвитку торгівлі, грошових переказів, інвестицій та інновацій у країні [38]. Дослідження показують, що мігранти є джерелом динамізму в усьому світі, їм належить більша частина патентів та нагород у галузі науки, мистецтва, а також стартапів та успішних компаній [39].

Міграція приносить користь не тільки країнам-реципієнтам, а й країнам-джерелам постачання трудових мігрантів через грошові перекази. З 2000 по 2023 рік перекази зросли з \$128 мільярдів до \$857 мільярдів. У 2025 році прогнозне зростання на 3 %. Найбільш вагомими обсягами переказів від трудових мігрантів отримують Індія, Китай та Мексика. У країнах, що розвиваються, такі перекази становлять значну частку ВВП. Наприклад, у Шрі-Ланці – 6%, а у Бангладеш – 5%. Отже, грошові перекази для підтримки економічної стабільності і розвитку багатьох країн є критично важливими.

П'ятірка країн лідерів в одержанні грошових переказів у 2022 році представлена Індією, Мексикою, Китаєм, Філіппінами та Францією. Проте Індія значно перебільшує за їх обсягами решту країн (111 млрд дол. США), жодна країна ще не перевищила обсяг в 100 мільярдів доларів США. В 2021 та 2022 роках на другу позицію, яку історично займав Китай, вийшла Мексика (табл. 6, табл. 7).

Таблиця 6 - Країни - основні отримувачі міжнародних грошових переказів, 2010–2022 рр., поточний обсяг, млрд доларів США

2010: Країна- отримувач	2010: млрд дол	2015: Країна- отримувач	2015: млрд дол	2020: Країна- отримувач	2020: млрд дол	2022: Країна- отримувач	2022: млрд дол
Індія	53.48	Індія	68.91	Індія	83.15	Індія	111.22
Китай	52.46	Китай	63.94	Китай	59.51	Мексика	61.10
Мексика	22.08	Філіппіни	29.80	Мексика	42.88	Китай	51.00
Філіппіни	21.56	Мексика	26.23	Філіппіни	34.88	Філіппіни	38.05
Франція	19.90	Франція	24.07	Єгипет	29.60	Франція	30.04
Нігерія	19.75	Нігерія	20.63	Франція	28.82	Пакистан	29.87
Німеччина	12.79	Пакистан	19.31	Пакистан	26.09	Єгипет	28.33
Єгипет	12.45	Єгипет	18.33	Бангладеш	21.75	Бангладеш	21.50
Бельгія	10.99	Німеччина	15.57	Німеччина	19.32	Нігерія	20.13
Бангладеш	10.85	Бангладеш	15.30	Нігерія	17.21	Німеччина	19.29

Джерело: складено автором на основі даних [40]

Основні джерела міжнародних грошових переказів - це країни з високим рівнем доходу. Так США вже кілька десятиліть поспіль є провідним відправником грошових переказів у світі (79,15 млрд дол. США у 2022 р.). Далі йдуть Саудівська Аравія (39,35 млрд доларів США), Швейцарія (31,91 млрд доларів США) та Німеччина (25,60 млрд доларів США). Слід зазначити, що Китай, який за класифікацією Світового банку віднесено до країн з рівнем доходу вище середнього, лідирує і як отримувач і як відправник грошових переказів.

Таблиця 7 - Країни - основні відправники міжнародних грошових переказів, 2010–2022 рр., поточний обсяг, млрд доларів США

2010: Країна- відправник	2010: млрд дол	2015: Країна- відправник	2015: млрд дол	2020: Країна- відправник	2020: млрд дол	2022: Країна- відправник	2022: млрд дол
США	50.53	США	60.72	США	66.54	США	79.15
Саудівська Аравія	27.07	ОАЕ	40.70	ОАЕ	43.35	Саудівська Аравія	39.35
Російська Федерація	21.45	Саудівська Аравія	38.79	Саудівська Аравія	34.60	Швейцарія	31.91
Швейцарія	18.51	Швейцарія	26.03	Швейцарія	29.64	Німеччина	25.60
Німеччина	14.68	Російська Федерація	19.69	Німеччина	22.45	Китай	18.26
Італія	12.88	Німеччина	18.25	Китай	18.30	Кувейт	17.74
Франція	12.03	Кувейт	15.20	Кувейт	17.36	Люксембург	15.51
Кувейт	11.86	Франція	12.79	Російська Федерація	16.87	Нідерланди	15.41
Люксембург	10.66	Катар	12.19	Франція	14.78	Франція	14.44
ОАЕ	10.57	Люксембург	11.23	Нідерланди	14.31	Катар	12.29

Джерело: складено автором на основі даних [40]

За статистичними даними можна визначити рівень залежності від міжнародних грошових переказів, але немає встановленого нормативу в світовій практиці та єдності думок серед дослідників щодо ступеня надмірної залежності. Показник можна розрахувати шляхом відношення обсягу отриманих грошових переказів до валового внутрішнього продукту. Десять найбільш залежних від грошових переказів країн у 2022 році представлені на рис. 15.

Значна залежність від міжнародних грошових переказів може сприяти розвитку культури залежності в країні-одержувачі, що потенційно знижує участь у робочій силі та уповільнює економічне зростання [42]. Надмірна залежність робить економіку більш вразливою до раптових змін у надходженнях грошових переказів або коливань обмінного курсу [40].

Трудова міграція має суперечливий вплив на економіку країни-реципієнта. З одного боку, вона сприяє зростанню бюджетних надходжень, активізації грошового обігу, розвитку сфери послуг і може позитивно впливати на валютний курс. З іншого боку, вона створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру, потребує державних витрат на регулювання, а також може спричиняти відтік капіталу та негативні валютні коливання.

Отже, баланс наслідків залежить від ефективності державної міграційної політики: за належного регулювання позитивні ефекти можуть переважати, тоді як за відсутності контролю зростають економічні та соціальні ризики.

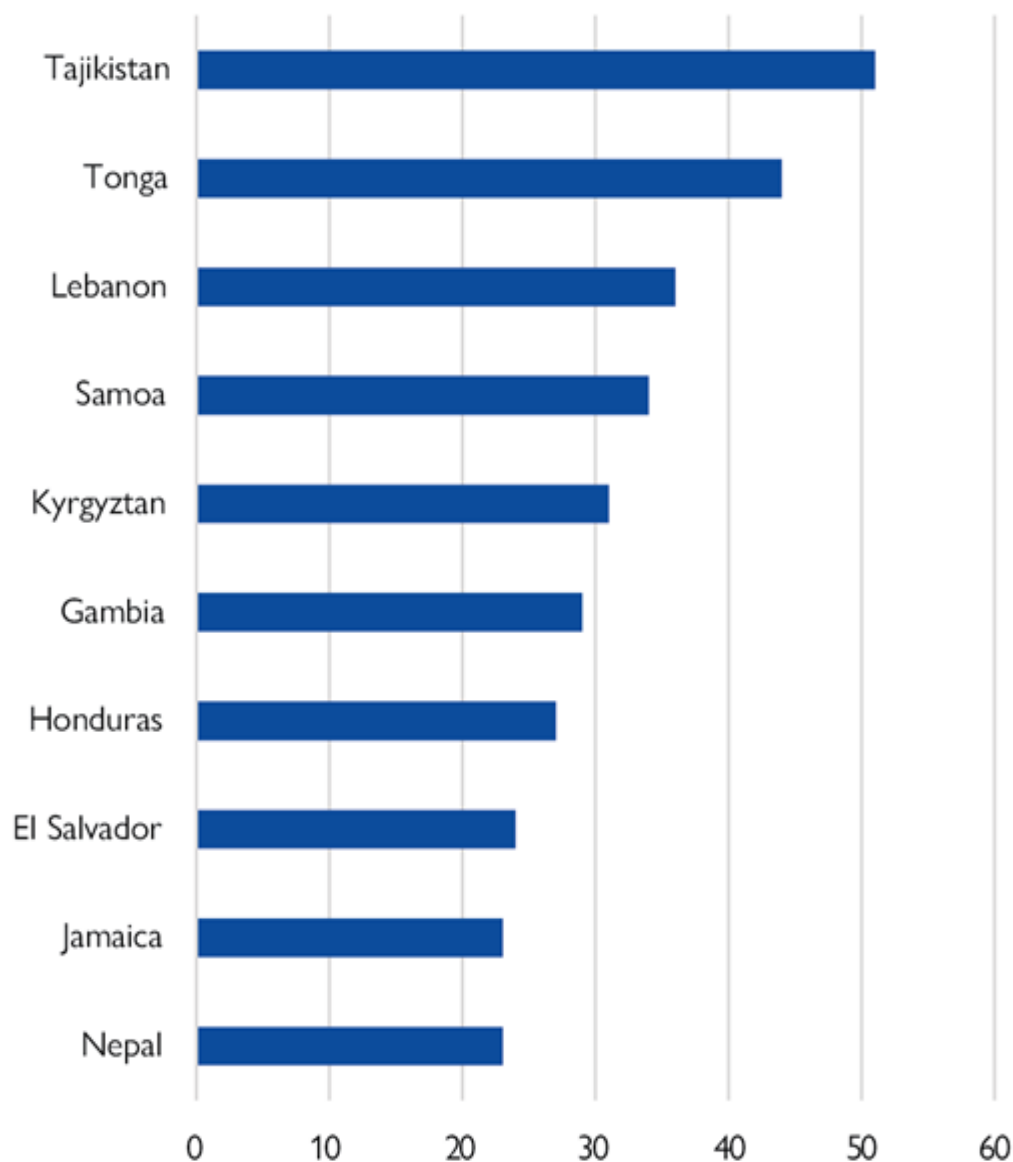

Рисунок 15 - 10 країн-одержувачів міжнародних грошових переказів за часткою у ВВП, 2022 рік

Джерело: складено автором на основі даних [40; 41]

Діаграма показує, що для цих країн грошові перекази мігрантів є ключовим джерелом економіки, що свідчить про сильну залежність від трудової міграції та зовнішніх доходів населення.

Таджикистан значно випереджає інші країни - понад половина ВВП формується за рахунок переказів. Усі країни демонструють високу залежність від трудової міграції, оскільки навіть найнижчі значення перевищують 20%. Виділяється група країн із показниками понад 30% (Таджикистан, Тонга, Ліван, Самоа, Киргизстан).

В табл. 8 систематизовані позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції для фінансово-бюджетної сфери приймаючої країни, які визначено під час аналізу.

Таблиця 8 - Позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції для фінансово-бюджетної сфери приймаючої країни

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Збільшення податкових надходжень та інших обов'язкових платежів (державне мито, соціальні відрахування з фонду оплати праці) від трудових мігрантів	Втрати капіталу через перерахування грошових переказів в країну прибуття мігрантів
Збільшення надходжень від мігрантів за користування житлом і комунальними послугами	Додаткове навантаження мігрантів на соціальну сферу та інфраструктуру і пенсійну систему
Економія на витратах на освіту	Додаткові витрати на виплату допомоги по безробіттю трудовим мігрантам
Надходження збережень від мігрантів в грошовий обіг	Державні витрати на реалізацію міграційної політики
Позитивний вплив на валютний курс	Негативний вплив на валютний курс

Джерело: складено власне автором

Для комплексної оцінки впливу міжнародної міграції на економіку, в першу чергу на фінансово-бюджетну схему, запропоновано та систематизовано основні відносні показники (табл. 9).

Таблиця 9 – Показники податково-фіскального впливу трудової міграції на економіку

Показник	Розрахунок
Доля грошових переказів трудових мігрантів до країни виїзду	Загальна сума грошових переказів трудових мігрантів за певний період до країни виїзду по відношенню до ПІІ або обсягу іноземних надходжень, до активів платіжного балансу або валютного доходу
Співставлення фонду оплати праці трудових мігрантів з обсягами грошових переказів трудових мігрантів до країни виїзду	Різниця між фондом оплати праці трудових мігрантів і обсягом грошових переказів трудових мігрантів
Доля грошових переказів трудових мігрантів у фонді оплати праці трудових мігрантів	Частка грошових переказів у фонді оплати праці трудових мігрантів
Співставлення обсягів грошових переказів трудових мігрантів з обсягом виплат до державного бюджету, здійснених трудовими мігрантами	Відношення обсягу грошових переказів трудових мігрантів до грошових надходжень до державного бюджету від трудових мігрантів

Продовження таблиці 9

Середній обсяг грошових надходжень від трудових мігрантів у розрахунку на одного працюючого мігранта	Відношення загальної суми надходжень до бюджету за/від працюючих мігрантів до їх чисельності в країні
Співставлення надходжень до бюджету від трудових мігрантів і державних витрат на управління міграцією	Відношення надходжень до бюджету від трудових мігрантів до витрат держави на створення та підтримання інфраструктури для мігрантів, управління міграційними потоками та адаптацію мігрантів
Визначення структури надходжень від трудових мігрантів	Відношення різних видів надходжень (податок на доходи, соціальні виплати від ФОП трудових мігрантів, спеціальні податки) до усіх надходжень від працюючих мігрантів
Частка обов'язкових платежів, які сплачують працюючі мігранти, в їх загальному обсязі	Сума всіх обов'язкових платежів (державне мито, фіксовані платежі, місцеві збори), які сплачують працюючі мігранти, до їх загального обсягу в країні
Внесок трудових мігрантів у податкову систему	Частка суми податку на доходи працюючих мігрантів у загальній сумі податку на доходи, що надійшов до бюджетів усіх рівнів
Внесок трудових мігрантів у сферу соціального страхування	Частка суми внесків на соціальне страхування у загальній сумі надходжень до системи соціального страхування на всіх рівнях
Визначення долі участі у формуванні податку на доходи частки трудових мігрантів у загальній чисельності зайнятого населення	Відношення частки суми податку на доходи, сплаченого трудовими мігрантами у загальній сумі податку на доходи до частки чисельності трудових мігрантів у загальній чисельності зайнятих

Джерело: складено власне автором

Аналіз динаміки запропонованих співвідношень дозволить мати уяву про тенденції, що формуються, щодо впливу міграційних процесів на економіку країни. Якщо наведені показники перевищують одиницю, то можна говорити про значний позитивний вкладі мігрантів у фінансово-бюджету сферу країни. Звісно, що така ситуація малодосяжна по багатьом показникам, тому позитивним моментом слід вважати максимальне наближення показника до одиниці. Негативним впливом можна вважати, коли отриманий показник близький до нуля.

При здійсненні комплексного аналізу спочатку визначаються абсолютні показники, на підставі яких розраховуються наведені в табл. 16. Крім того, як абсолютні, так і відносні показники, визначаються в динаміці років, і здійснюється розрахунок темпів їх змін.

Згідно даних звіту Mastercard Economics Institute, міграційні потоки 2026 сприятимуть як новим можливостям, так і економічним викликам [43]. З 2019 по

2023 роки міграція стала одним із основних драйверів зростання населення в розвинених країнах, але в 2025 році ця тенденція трохи сповільнилася. Так, населення Канади зросло на 8,4% завдяки мігрантам [44]. Без міграції приріст населення в країні був менше 1%. У 2025 році вперше за багато років зафіксовано невелике зниження населення (близько 0,2 % у четвертому кварталі 2025 року) через різке скорочення імміграційних цілей.

За прогнозами Statistics Canada (2025–2074), до 2041 року майже 25% населення Канади буде старше 65 років. Тим не менш, завдяки активній імміграційній політиці в минулому, більша частина населення Канади залишалася працездатного віку, що сприяло економічному зростанню. Однак у 2025–2026 роках через скорочення імміграції цей баланс почав змінюватися [44].

Мігранти збільшують пропозицію робочої сили, що знижує вартість праці у деяких секторах. У той же час, вони сприяють зростанню споживання та зайнятості. Як показує приклад Канади, чисельність населення стимулює внутрішній попит. В той же час збільшення навантаження на соціальні служби може спричиняти соціальне невдоволення.

Окремо варто виділити феномен SHEconomy, який фіксується в країнах ОЕСР. У 38 із 46 країн рівень зайнятості жінок перевищив показники 2019 року. Цей тренд підтверджує, що міграція сприяє економічній диверсифікації, включаючи зростання участі жінок в економіці.

2025 рік став роком уповільнення міграції через запровадження жорстких імміграційних законів у розвинених країнах, що ускладнили в'їзд мігрантів. Проте їх значимість для економіки залишилася високою завдяки вкладу в інновації та підприємництво.

Узагальнюючи проведені дослідження, систематизовано результати впливу міграційних процесів на економіку країн. Як показав аналіз, вони можуть бути трьох видів: позитивні, негативні і нейтральні, але їх комбінацій може бути набагато більше, бо ці три результати можуть варіювати по країнам, і коли наприклад міграція дає вигоду країні-донору, то країна-реципієнт може програвати і навпаки (табл. 10).

Таблиця 10 – Результати впливу міграційних процесів на економіку країн

Варіанти впливу	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Країна-донор	+	-	+	-	0	0	+	-	0
Країна-реципієнт	+	-	-	+	+	-	0	0	0

Джерело: складено власне автором

Міграція створює приблизно рівновагу позитивних і негативних наслідків для обох типів країн. Її ефективність залежить від державної політики: за належного управління вона може приносити більше користі, ніж шкоди, як для країн-донорів, так і для реципієнтів.

Згідно із ранжируемими результатами впливу в табл. 11 узагальнено за всіма встановленими під час дослідження напрямками впливу їх можливі вектори.

Таблиця 11 – Вектори впливу міграційних процесів на економіку країн

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Країна-донор	Збільшення надходжень в країні через отримання міжнародних грошових переказів Зниження навантаження на систему соціального забезпечення	Дефіцит пропозиції на ринку праці Зменшення заробітної плати Погіршення демографічної ситуації Зменшення податкових надходжень Зменшення частки економічно активного населення втрата трудового потенціалу неокупність витрат на освіту і соціальних витрат
Країна-реципієнт	Стимулювання внутрішнього попиту Збільшення конкурентоздатності на ринку праці Задоволення попиту на робочу силу Зростання наукового і трудового потенціалу через залучення висококваліфікованих кадрів Підвищення економічної активності економіки Пом'якшення фіскального тиску на пенсійні та медичні системи, пов'язаного зі старінням населення Збільшення заробітної плати Збільшення податкових надходжень Збільшення частки економічно активного населення	Дефіцит пропозиції на внутрішньому ринку та підвищення цін Зростання криміногенної ситуації Збільшення міжнаціональних і етнічних конфліктів Криміналізація і тінізація економіки Розвиток неформального ринку праці Зростання навантаження на систему соціального забезпечення Збільшення державних витрат на адаптацію, облік та утримання мігрантів Зростання безробіття Зменшення фінансів в країні через відправку міжнародних грошових переказів

Джерело: складено власне автором

Різні критерії, такі як тип міграційного потоку, стаціонарність ряду даних, часовий горизонт та наявні ресурси, допомагають визначити найбільш доцільну модель прогнозування серед них. Практичні рекомендації щодо вибору методу прогнозування залежать від конкретного міграційного потоку (табл. 12). Vijak et al. запропонували перейти від аналізу статистичних властивостей потоків (таких як стаціонарність або невизначеність), через формальну оцінку доступних даних (адміністративна реєстрація або переписи порівняно з новими даними та цифровими

слідами); до вибору відповідної моделі, яка здатна відображати властивості та відповідає доступним даним [45].

Таблиця 12 - Характеристика типів міграційних потоків та методології їх прогнозування

Тип міграції	Стаціонарність	Невизначеність	Типові джерела даних	Частота даних	Тривалість серіалу	Можливі методи
Незаконні перетини кордону	Дуже малоймовірно	Дуже високий	Адміністративні дані, нові дані та «цифрові сліди»	Зазвичай щодня, щотижня або щомісяця	Довгостроковий: кілька років тижневих даних	Статистичне та машинне навчання; експертне
Притулок	Дуже малоймовірно	Дуже високий	Адміністративні дані, нові дані та «цифрові сліди»	Зазвичай щодня, щотижня або щомісяця	Довгостроковий: кілька років тижневих даних	Статистичне та машинне навчання; експертне
Сім'я	Ймовірно	Середній	Реєстри, адміністративні дані, опитування	Зазвичай щоквартально або щорічно	Короткостроковий: до 10-20 років	Статистичні та економетричні часові ряди
Вивчення	Малоймовірно	Середній	Реєстри, адміністративні дані, опитування	Зазвичай щорічно	Короткостроковий: до 10-20 років	Статистичні та економетричні часові ряди; експертні
Лейбористська	Малоймовірно	Високий	Реєстри, адміністративні дані, опитування	Зазвичай щоквартально або щорічно	Короткостроковий: до 10-20 років	Статистичні та економетричні часові ряди; експертні
Повернення	Ймовірно	Від низького до середнього	Реєстри, переписи, опитування	Зазвичай щоквартально або щорічно	Короткостроковий: до 10-20 років	Статистичні та економетричні часові ряди
Транзит	Малоймовірно	Середній	Реєстри, опитування	Зазвичай щоквартально або щорічно	Короткостроковий: до 10-20 років	Статистичні та економетричні часові ряди; експертні

Джерело: складено автором на основі даних [46]

На підставі використаних статистичних даних ООН, МОМ, OECD можна зробити прогнози та визначити ключові тенденції розвитку світової міграції.

Як свідчить аналіз, за останні десятиліття кількість міжнародних мігрантів у світі постійно зростає і, згідно з демографічними та соціально-економічними прогнозами, ця тенденція збережеться принаймні до 2030–2050 років, попри те що частка мігрантів у світовому населенні залишається відносно стабільною. За прогнозами ООН, до 2050 року кількість мігрантів може перевищити 350–400 млн. осіб, залежно від сценаріїв конфліктів, кліматичних змін і демографічного старіння.

Основне зростання міжнародної мобільності очікується в регіонах із демографічним тиском, збройними конфліктами та кліматичними ризиками, тоді як країни з високими доходами залишатимуться головними пунктами призначення через попит на робочу силу:

- Європа та Північна Америка й надалі будуть основними регіонами прийому мігрантів.
- Африка на південь від Сахари та Південна Азія — основні регіони походження.
- Понад 50% міграції відбувається в межах одного регіону (регіональна міграція).

На тлі тенденцій, що склалися, можна визначити країни-лідери за обсягами мігрантів на найближчу перспективу:

1. США.
2. Німеччина.
3. Великобританія.
4. Ізраїль.
5. Іспанія.
6. Польща.
7. Франція.
8. Естонія
9. Інші країни Організації економічного співробітництва та розвитку.

Примусове переміщення населення зростає швидше, ніж добровільна міграція, і залишається одним із головних чинників глобальної нестабільності у сфері людської мобільності. Тому можна очікувати подальше зростання у 2025–2030 роках через війни, політичну нестабільність і кліматичні катастрофи.

4. Міграція та демографічне старіння (економічний прогноз)

У багатьох країнах з низькою народжуваністю міграція стає ключовим фактором підтримки чисельності населення працездатного віку та економічного зростання. До 2050 року в Європі та Східній Азії чистий міграційний приріст частково компенсуватиме скорочення населення, зростатиме попит і на трудову міграцію.

На рис. 16 представлені прогнозні оцінки чисельності міжнародних мігрантів у світі (серединні значення сценаріїв), що використовуються в аналітичних звітах ООН, OECD та IOM.

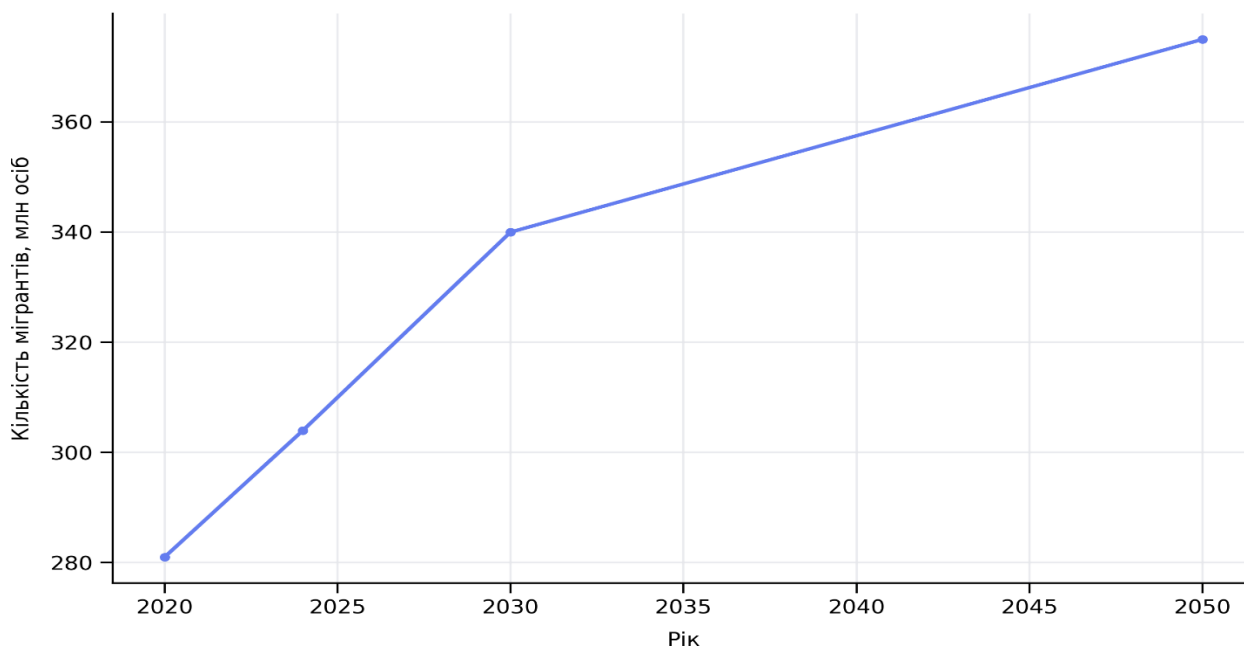

Рисунок 16 – Прогнозні оцінки чисельності міжнародних мігрантів у світі, млн. осіб

Джерело: складено автором на основі даних [3; 4; 23; 46]

На рис. 17 наведені аналогічні дані по Європі.

Прогнозні тренди не свідчать про різке зростання частки мігрантів, але передбачають стале зростання їх абсолютної кількості через конфлікти та примусове переміщення, кліматичні зміни, старіння населення в розвинених країнах, попит на робочу силу. Хоча більшість населення світу й надалі житиме в країнах свого народження, міжнародна міграція зростатиме в абсолютних показниках і відіграватиме дедалі важливішу роль у демографічному та економічному розвитку регіонів.

Через високий рівень життя та економічні можливості дані країни приймуть більше половини міжнародних мігрантів. Країнами-джерелами будуть виступати країни, що розвиваються: Індія, Бангладеш, Нігерія, Філіппіни, Мексика, Афганістан, Сирія.

Через стабільну тенденцію зростання чисельності населення у найбідніших регіонах світу, актуалізується розробка стратегії забезпечення можливостей для продуктивної роботи, з достатнім доходом, в чому вирішальну роль грають міграційні процеси.

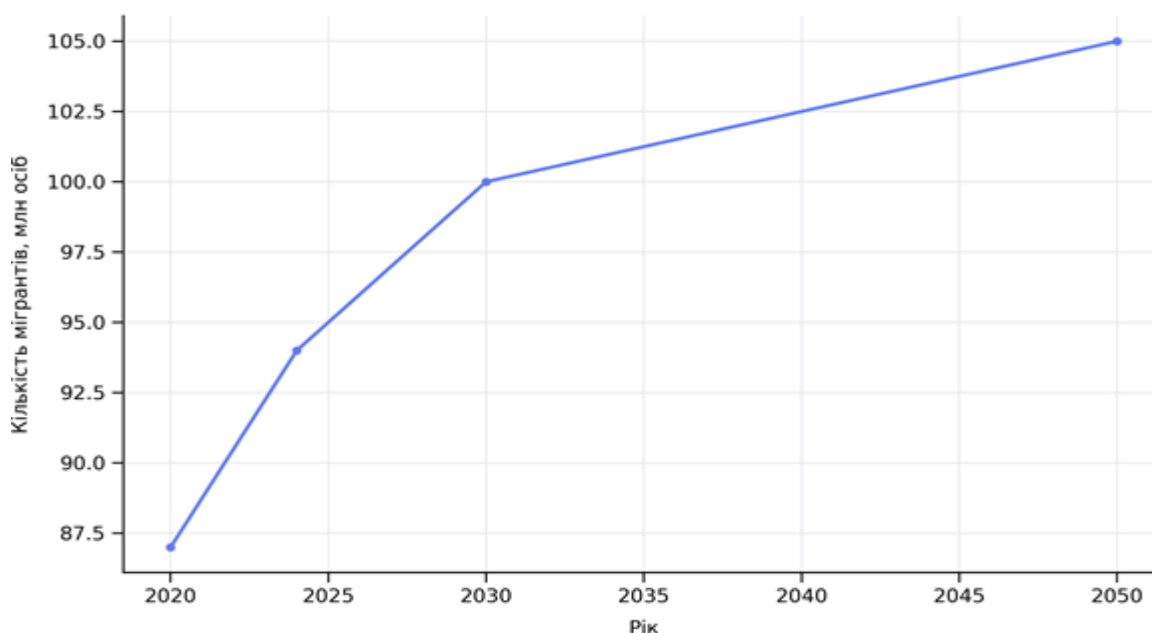

Рисунок 16 – Прогнозні оцінки чисельності міжнародних мігрантів у Європі, млн. осіб

Джерело: складено автором на основі даних [3; 4; 23; 46]

Протягом останніх десятиліть різні зустрічі, конференції та саміти в Організації Об'єднаних Націй сприяли подальшому діалогу з питань міжнародної міграції, досягненню консенсусу та сприянню співпраці між урядами та іншими зацікавленими сторонами. Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року визнає внесок мігрантів у інклюзивне та стале зростання та закликає держави-члени зміцнювати співпрацю для забезпечення безпечної, впорядкованої та регулярної міграції з повною повагою до прав людини.

У пункті 29 Декларації про Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року зазначено: «Ми визнаємо позитивний внесок мігрантів у інклюзивне зростання та сталий розвиток. Ми також визнаємо, що міжнародна міграція є багатовимірною реальністю, яка має важливе значення для розвитку країн походження, транзиту та призначення, що вимагає узгоджених та комплексних заходів реагування. Ми співпрацюватимемо на міжнародному рівні для забезпечення безпечної, впорядкованої та регулярної міграції, що передбачає повну повагу до прав людини та гуманне ставлення до мігрантів незалежно від міграційного статусу, біженців та переміщених осіб» [47]. Ця мета додатково конкретизована в цілі ЦСР 8.8: «Захист трудових прав та сприяння безпечним умовам праці для всіх працівників, включаючи працівників-мігрантів, зокрема жінок-мігрантів та тих, хто має нестабільну зайнятість» [47] та в цілі ЦСР 10.7: «Сприяти впорядкованій, безпечній, регулярній та відповідальній міграції та мобільності людей, зокрема шляхом впровадження планової та добре керованої

міграційної політики» [47], які чітко стосуються мандату МОП, сформульованого нещодавно в порядку денному щодо справедливої міграції.

Актуальні та повні дані про міжнародну міграцію та мігрантів є важливими для реалізації та моніторингу процесу досягнення міжнародно узгоджених цілей розвитку, включаючи Цілі сталого розвитку та цілі Глобального договору про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію. Для цього потрібне посилення співпраці країн та збільшення фінансування статистичної складової міжнародного регулювання міжнародної міграції.

Рекомендації для країн-реципієнтів:

1. Розвивати системи інтеграції мігрантів через освіту та професійне навчання.
2. Використовувати цифрові платформи для спрощення грошових переказів.
3. Впроваджувати системи соціальної адаптації мігрантів, щоб мінімізувати конфлікти.

Рекомендації щодо міграційної політики країн:

- Повага, захист та дотримання прав людини мігрантів, незалежно від міграційного статусу, є важливими для забезпечення того, щоб мігранти стали активними, розширеними можливостями та добре інтегрованими членами суспільства.

- Необхідна співпраця між усіма відповідними суб'єктами та зацікавленими сторонами на регіональному, національному та субнаціональному рівнях для покращення управління міграцією та забезпечення того, щоб міграція сприяла реалізації Цілей та завдань Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року.

- Посилення партнерських відносин та співпраці із зацікавленими сторонами, включаючи мігрантів, діаспори, місцеві громади, громадянське суспільство, наукові кола, приватний сектор, профспілки, національні правозахисні інституції та засоби масової інформації, має вирішальне значення для вирішення проблеми міграції в усіх її вимірах.

Визначимося який ефект надасть один із запропонованих заходів для національної економіки, зокрема програма швидкої інтеграції трудових мігрантів та повернутих мігрантів у формальний сектор економіки. В цьому аспекті запропоновані наступні заходи: спрощене визнання кваліфікацій і дипломів, податкові стимули роботодавцям за працевлаштування мігрантів, державне співфінансування перекваліфікації, легалізація зайнятості та зменшення тіньового сектору. Це дасть можливість збільшити зайнятість мігрантів, ВВП і податкових надходжень, а також компенсувати дефіцит робочої сили. Визначення впливу проведемо на підставі економічно обґрунтованих вихідних припущень (табл. 13).

Таблиця 13 - Економічно обгрунтовані вихідні дані

Показник	Значення
Чисельність міжнародних та повернених трудових мігрантів	500 тис. осіб
Поточна частка зайнятих формально	~50 %
Очікуване зростання зайнятості завдяки заходу	+20 %.
Середня продуктивність 1 працівника	15000 дол. США / рік

Джерело: складено автором на основі даних згенерованих за допомогою [48]

Визначимо чисельність додатково зайнятих:

$$500000 \times 0.20 = 100 \text{ тисяч осіб.}$$

Визначимо прямий вплив на ВВП:

$$100000 \times 15000 = 1500 \text{ млн. дол. США щороку.}$$

Зробимо коротку оцінку фіскального ефекту:

середнє податкове навантаження (ПДФО, ЄСВ, інші) візьмемо для розрахунків на формальному рівні 30 %.

$$1,5 \text{ млрд} \times 0.30 = 0,45 \text{ млрд дол. США щорічних податкових надходжень.}$$

Узагальнемо отримані результати економічного ефекту від заходу у табл.

14.

Таблиця 14 - Загальний економічний ефект впливу заходу поліпшення міграційної політики на національну економіку

Показник	Результат
Додаткова зайнятість	+100 тис. осіб
Приріст ВВП	+1,5 млрд дол. США/рік
Приріст доходів бюджету	+450 млн дол. США/рік
Соціальний ефект	зниження безробіття, детінізація
Довгостроковий ефект	зростання людського капіталу

Джерело: складено автором на основі даних [табл. 13]

Як свідчать розрахунки, запровадження програми інтеграції міжнародних та повернених трудових мігрантів у формальний сектор економіки дозволить суттєво посилити позитивний вплив міграції на національну економіку. Навіть за помірних сценаріїв такий захід здатний забезпечити щорічний приріст ВВП на рівні близько 1,5 млрд дол. США та істотно збільшити податкові надходження, що робить його економічно доцільним і фіскально ефективним.

Таким чином, міжнародна міграція залишатиметься невід'ємною складовою глобального розвитку. Її масштаби зростатимуть, а напрями і величина впливу в майбутньому залежатиме від якості управління міграційними процесами, міжнародної співпраці та дотримання прав людини.

ВИСНОВКИ

Як показало дослідження, міграція є багатовимірною категорією, що включає різні напрями, мотиви і характеристики суб'єктів, при цьому міграційні процеси не призводять однозначно до тільки негативного або позитивного впливу на соціально-економічний розвиток держави. Обов'язковим інструментом міграційних процесів є державне регулювання міграційних потоків. Міграційна політика стає однією з ключових сфер управління країнами, які стикаються з викликами та можливостями глобалізації.

Зростання масштабів трудової міграції у 2000-ті рр. привело до розширення спектру впливу імміграції на соціально-економічний та політичний розвиток країн. Впливаючий фактор почав поширюватися на все нові сфери економіки і суспільства, зросла значимість міграційних процесів в економічній сфері. Трудові мігранти почали все більше впливати на розвиток ринку праці, функціонування окремих галузей, демографічний стан та ін. Це привело до виникнення нових як позитивних, так і негативних ефектів.

Визначено, що вплив міграції залежить від характеристик міграційних потоків, їх обсягу та якісних особливостей. У країнах з негативним сальдо міграції, в яких переважає приплив мігрантів, які нездатні до праці або низької кваліфікації, очевидним є негативний ефект від міграції. У країнах з низьким рівнем населення, недостатнім природним приростом та невеликою кількістю кваліфікованих кадрів, міграція може стимулювати економічну активність та сприяти соціально-економічному зростанню країни.

Як один із глобальних процесів, міжнародна міграція вносить суттєві зміни у життя як країн, що приймають, так і країн, що віддають мігрантів. Розвинуті країни прагнуть використовувати міграцію як впливовий фактор розвитку національної економіки і людського капіталу, демографічної та соціальної сфери. Міграційна політика країн спрямована на застосування на благо країни кожного виду міграції. Іммігранти з високою кваліфікацією розвивають сферу науки, високих технологій, медицину, освіту. Низькокваліфікована робоча сила, що мігрує, забезпечує ринок праці приймаючої країни дешевими трудовими ресурсами.

Як свідчить проведений аналіз, міграцію не можна розглядати як процес, що має лише позитивні ефекти. Зростання міжнаціональної напруженості, етнічна злочинність, неформальна зайнятість, тіньова економіка, соціальне навантаження, проблеми наркотрафіку і додаткові державні витрати – це основні наслідки неефективної міграційної політики.

Міжнародна міграція виступає своєрідним соціальним "каталізатором":

- у країнах з налагодженим механізмом управління, низьким рівнем корупції, ефективними державними пріоритетами міграція стає фактором

додаткового розвитку економіки, людського капіталу, притоку інвестицій і наукового потенціалу;

- у країнах з проблемами в державному і соціально-економічному управлінні, високим рівнем корупції, мігранти додають розвитку неформального ринку праці та тіньової економіки, сприяють поширенню корупційних відносин та нелегальних схем, зростанню внутрішньополітичної напруженості та ін.

Під час аналізу конкретизовано та систематизовано економічний вплив міграції. Міграція очевидно стимулює внутрішній попит - на ряді внутрішніх ринків через збільшення чисельності споживачів зростає і попит на товари та послуги. Однак це може працювати як позитивно, так і негативно - з одного боку підвищення попиту може спричинити й відповідне збільшення пропозиції, з іншого боку може виникнути ситуація дефіциту пропозиції та підвищення цін. Міграція може підвищувати рівень конкуренції на ринку праці: щодо позицій з низькою кваліфікацією це може суттєво знизити рівень зарплат, що вигідно для місцевих компаній, однак це може спричинити безробіття та соціальну напруженість серед місцевого населення і погіршення його добробуту і зниження рівня життя. У сфері з високою кваліфікацією позитивним є приїзд до країни висококваліфікованих фахівців. Як свідчить проведене дослідження, міграція висококваліфікованих кадрів позитивно позначається на країнах, які приймають таких мігрантів, проте має негативний вплив на економіку і ринок праці країн, з яких такі мігранти їдуть.

Наступними роками, з урахуванням тенденцій, що склалися на світовій арені, міжнародна міграція буде зростати, що в першу чергу зумовлено збільшенням населення, швидкою урбанізацією та природно-екологічними проблемами. Країни, які зможуть ефективно організувати управління міграційними потоками та політичними і соціальними викликами від значного притоку мігрантів, отримають економічні вигоди.

Аналіз показує, що міграційна політика може бути ефективним інструментом для стимулювання економічного зростання та заповнення дефіциту робочої сили, і що міграційна політика має значний вплив на економічний розвиток країн. Ефективність міграційної політики залежить від безлічі змінних, включаючи економічні умови країни, рівень безробіття, соціально-культурні фактори та здатність інтегрувати мігрантів у суспільство та ринок праці. Посилення співпраці з країнами-походженням, розробка програм інтеграції та політики трудової міграції можуть підвищити ефективність міграційної політики та сприяти сталому економічному розвитку. Необхідно враховувати соціальні та культурні аспекти міграції, адже вони в підсумку мають опосередкований вплив на економічний розвиток країни. Забезпечення рівного доступу до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг для мігрантів сприятиме їхній - успішній інтеграції та адаптації, і відповідно зменшенню державних витрат на міграційну політику та підвищенню віддачі від міграційних потоків.

Країнам необхідно визначати міграційну політику, виходячи з макроекономічних даних, стану ринку праці та демографічної ситуації в країні, для чого треба здійснювати моніторинг ефективності міграційної політики та проводити її постійне оперативне коригування. Міграція може відновити нестачу трудових ресурсів, проте одночасно може створювати тиск на рівень заробітних плат та збільшувати рівень безробіття місцевого населення. В першу чергу міграційна політика на національному і міждержавному рівнях повинна бути спрямована на подолання незаконної міграції, яка одностайно має суттєвий негативний вплив соціально-економічний розвиток країни: на державний бюджет, зменшуючи податкові надходження та вимагаючи додаткових витрат на усунення цього явища. Крім того, вона сприяє збільшенню обсягів тіньового сектору економіки, який створює загрозу стабільності соціально-економічного розвитку.

Міжнародна міграція як багатовимірне явище з впливовими соціальними, політичними та економічними наслідками для країн походження, транзиту та призначення, вимагає скоординованих та узгоджених стратегій управління. Для зменшення ризиків і проблем адаптації, з якими стикаються мігранти, в першу чергу необхідно легалізувати канали міграції, зробити їх безпечними та спрощеними, дотримуватися та захищати права всіх людей незалежно від міграційного статусу. Для бажаючих мігрувати слід зробити чіткі інформаційні системи про умови переїзду та проживання, вимоги та ризики, перш за все пов'язані з нелегальною міграцією.

Країнам слід розробляти скоординовані та багатобічні програми запобігання та припинення контрабанди мігрантів, ліквідації транснаціональних мереж торгівлі людьми, допомоги та захисту жертв нелегальної міграції та торгівлі людьми.

Міграційна політика також повинна враховувати гендерні аспекти та інтереси дітей, мігрантів слід включати до розробки політики розвитку. Необхідно запроваджувати програми сприяння доступу до освіти та мовної підготовки, що дуже важливі для інтеграції мігрантів, дотримання їх прав і розширення можливостей адаптації. Слід сприяти розширенню участі молодих мігрантів у реалізації місцевих ініціатив і молодіжних програм.

Отже, в сучасному світі міграція формує економічне майбутнє країн різного рівня розвитку, створюючи виклики та надаючи можливості. У 2026 році країнам світу слід переформатувати концепти управління міграційними потоками для використання їх як інструменту зміцнення національних економік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations. URL: <https://www.un.org/en/desa/highlights-report-2021-2022>.
2. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). URL: <https://www.un.org/development/desa/pd>.
3. World Migration Report 2024. International organization for migration. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int>.
4. United Nations: International migration. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/migration>.
5. Barro R.T., Sala-I-Martin X. Regional growth and migration: A Japan-United States comparison. *Journal of the International and Japanese Economies*. 1992. № 6(4). Pp. 312–346.
6. Friedberg R.M., Hunt J. The impact of immigrants on host country wages, employment and growth. *Journal of Economic Perspectives*. 1995. № 9(2). pp. 23–44.
7. Schiff M. South-North migration and trade: A survey. World Bank Policy Research Working Paper. 1996; (1696). URL: http://conference.iza.org/conference_files/iza_ui_2004/schiff.pdf.
8. Steineck A. The factor market effects of immigration. In: S. Gazioglu S., ed. *Migrants in the European labour market*. Aberdeen: J-Net. 1996. pp.1–30.
9. Borjas G.J. The economic analysis of immigration. In: Ashenfelter O., Card D., eds. *Handbook of labor economics*. Amsterdam: Elsevier Science B.V. 1999. № 3A. pp.1698–1760. URL: <https://sites.hks.harvard.edu/fs/gborjas/publications/journal/Handbook1999.pdf>
10. Borjas G.J. The economic benefits from immigration. *Journal of Economic Perspectives*. 1995. № 9(2). pp. 3–22.
11. De New J.P., Zimmermann K.F. Native wage impacts of foreign labor: A random effects panel analysis. *Journal of Population Economics*. 1994. № 7(2). pp. 177–192.
12. Card D. The impact of the Mariel Boatlift on the Miami labor market. *Industrial and Labor Relations Review*. 1990. № 43(2). pp. 245–257.
13. Hunt J. The impact of the 1962 repatriates from Algeria on the French labor market. *Industrial and Labor Relations Review*. 1992. № 45(3). pp. 556–572.
14. Borjas G.J. The Wage Impact of the Marielitos: A Reappraisal. *National Bureau of Economic Research*. Cambridge, 2015. 48 p.
15. Chen H.J., Fang I.H. Migration, Social Security, and Economic Growth. *Economic Modeling*. 2013. №. 32. pp. 386–399.
16. Noja G.G., Cristea S.M., Yüksel A., Pânzaru C., Drăcea R.M. Migrants' role in enhancing the economic development of host countries: Empirical evidence from Europe. *Sustainability (Switzerland)*. 2018. № 10 (3). p. 894.

17. Heinisch K., Wohlrabe K. The European refugee crisis and the natural rate of output. Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung Halle (IWH). *IWH Discussion Papers*. 2016. № 30.
18. Oliinyk O., Bilan Y., Mishchuk H., Akimov O., Vasa L. The Impact of Migration of Highly Skilled Workers on The Country's Competitiveness and Economic Growth. *Montenegrin Journal of Economics*. 2021. № 17. pp. 7-19.
19. Bildirici M., Sunal S., Aykac Alp E., Orcan M. Determinants of Human Capital Theory, Growth and Brain Drain: an Econometric Analysis for 77 Countries. *Applied Econometrics and International Development*. 2005. № 5(2). pp. 109–140.
20. Гречка О.Г. Вплив міграції на трансформацію статево-вікового складу населення та на економічний розвиток у країнах ЄС у XXI столітті. *Регіональні студії*. 2020. № 21. С. 40-44.
21. Worldometers. URL: <https://www.worldometers.info>.
22. Голобородько Я. У яких країнах мігранти отримують найбільші зарплати: рейтинг. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2026/01/10/165957634>.
23. International Migration Outlook 2025. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/international-migration-outlook-2025_ae26c893-en.html.
24. Lupak R., Mizyuk B., Zaychenko V., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Том 8 № 1. pp. 70-88.
25. Goldin I., Pitt A., Nabarro B., Boyle K. Migration and the Economy: Economic Realities, Social Impacts and Political Choices. Citi GPS and Oxford Martin School, University of Oxford. 2018. URL: <https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/publications/migration-and-the-economy-economic-realities-social-impacts-and-political-choices>
26. Стасюк А. Вплив міжнародних міграційних процесів на економіку на прикладі України. *Зелена, синя та цифрова економіка*. 2022. № 3 (2), pp. 21-28.
27. Пільщіков І.С. Вплив міграційних процесів на економічний розвиток країни In: Матеріали 90-ї Міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів "Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті", 11–12 квітня 2024 р. Київ, 2024. с. 206.
28. UN DESA Annual Highlights Report 2021-2022. URL: <https://www.un.org/en/desa/highlights-report-2021-2022>
29. Global Trends report 2023. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/media/global-trends-report-2023>.
30. Shah N., Al-Kazi L, Husain A. Gender issues, changing roles, and migration: a review of the Gulf countries. In: *South Asian Migration in the Gulf* (M.

Chowdhury and S. Irudaya Rajan, eds.). Palgrave Macmillan, London, 2018. pp. 123-142.

31. Ullah A.K.M., Lee S.C.W., Hassan N.H., Nawaz F. Xenophobia in the GCC countries: migrants' desire and distress. *Global Affairs*. 2020. № 6. pp. 2203–2223.

32. McAuliffe M., Koser K. Introduction. In: *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*. ANU Press, Canberra, 2017. p. 1-11.

33. Migration Anticipation and Preparedness. Making Migration Management Work. Report. 15.03.2026. URL: https://www.oecd.org/en/publications/migration-anticipation-and-preparedness_4161131f-en/full-report/how-should-the-forecasting-model-be-developed_91123625.html#chapter-d1e5948-f632e62097.

34. The Fiscal Burden of Illegal Immigration on United States Taxpayers. The Cost of Illegal Immigration to American Taxpayers. Massachusetts, 2023. 91 p.

35. Дані УВКБ ООН. Агентство ООН у справах біженців. URL: <https://www.unhcr.org/what-we-do/data-and-publications/unhcr-data>.

36. United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, UNRWA). URL: <https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://www.unrwa.org/&ved=2ahUKEwjQs4io-OWTAxUWOBAIHbnwOFAQFnoECAUQA&usg=AOvVaw1PLWbAu7TzmLtn5azXOjbK>.

37. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099042523192514880>.

38. Хом'як А. О. Грошові перекази в міграційних дослідженнях: огляд теоретичних підходів та проблеми вимірювання. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2025. № 1 (65). С. 51-57.

39. Крупка І.М. Фінансовий потенціал капіталу трудових мігрантів України. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2 (72). С. 221-228.

40. Ratha D., Plaza S., Kim EJ, Chandra V., Kurasha N., Pradhan B. Remittances Remain Resilient but Are Slowing. Migration and Development Brief 38. 2023 June. KNOMAD–World Bank, Washington, D.C. World Bank, Washington, D.C. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/migration/brief/remittances-knomad>.

41. World economic outlook. Steady but Slow: Resilience amid Divergence. 2024. 30 April. pp. 113-115. URL: www.imf.org.

42. Amuedo-Dorantes, C. The good and the bad in remittance flows. IZA World of Labor, 2014. November. pp. 1-10. URL: <https://wol.iza.org/uploads/articles/97/pdfs/good-and-bad-in-remittance-flows.pdf>

43. Mastercard economics institute. Economic Outlook 2025. Steering through change. URL: <https://www.mastercardservices.com/en/advisors/economic-consulting/insights/economic-outlook->

2025?campaign_id=701UH00000M55TrYAJ&channel=emc&cmp=2024.q4.global.sales.alert.outlook25.

44. Офіційний сайт Statistics Canada: Population estimates, quarterly demographic estimates (17100009) та Population projections (17100005). URL: <https://www.statcan.gc.ca>.

45. Bijak J. et al. Assessing time series models for forecasting international migration: Lessons from the United Kingdom. *Journal of Forecasting*. 2019. Vol. 38/5, pp. 470-487. URL: <https://doi.org/10.1002/for.2576>.

46. Migration Anticipation and Preparedness. OECD. Report. Forecasters' toolkit: Choosing the right model for the task. URL: https://www.oecd.org/en/publications/migration-anticipation-and-preparedness_4161131f-en/full-report/forecasters-toolkit-choosing-the-right-model-for-the-task_af4817f2.html#title-5c545e9ef3.

47. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

48. Copilot AI Chatbot.